

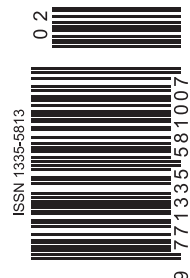
FINANČNÝ MANAŽÉR

Ročník XIX. • číslo 2 • Periodikum Slovenskej asociácie podnikových finančníkov • 2019

SLOVAK ASSOCIATION OF FINANCE AND TREASURY
BRATISLAVA

SACG | SLOVENSKÁ ASOCIÁCIA
CORPORATE GOVERNANCE

9 771335 581007

FINANČNÝ MANAŽÉR

Ročník XIX. • číslo 2 • Periodikum Slovenskej asociácie podnikových finančníkov • 2019

OBSAH

□ ÚVODNÍK

Matej FIRICKÝ, člen Správnej rady SAF 1

□ INTERVIEW

Jozef MAKÚCH, guvernér NBS (Miloslava ZELMANOVÁ) 2

□ ODBORNÉ A TEORETICKÉ TÉMY

POZNÁME DRŽITEĽA CENY DOBRE SPRAVOVANÁ FIRMA
ZA ROK 2018

Dalimil DRAGANOVSKÝ 4

SOCIÁLNE HROZBY Z NADMERNÉHO ZADLŽENIA
– AKO POMÔČŤ DLŽNÍKOM?

Peter DANIEL 7

ZACHYTENIE TRANSMISNÉHO MECHANIZMU VOLATILITY
MEDZI AKCIOVÝMI TRHMI

Stanislav KOVÁČ 22

NOVELA ZÁKONA O KONKURZE A REŠTRUKTURALIZÁCI
SPLNILA OČAKÁVANIA O NÁRASTE POČTU OSOBNÝCH
BANKROTŮV

Jana MARKOVÁ 28

TCO – METÓDA VHODNÁ AJ PRE FINANČNÝCH MANAŽÉROV

Peter ANDRIŠIN 35

□ STRÁNKY SAF

INFORMÁCIA Z EACT SUMMITU V BRUSELI

Andrej RÉVAY 40

DISKUSNÉ FÓRUM: TIGER MÁ SILNÚ „KONKURENCIU“.
NESTRATÍ DYCH?

(redakcia) 42

□ ENGLISH SUMMARY 44

Šéfredaktorka

Ing. Miloslava Zelmanová

Zástupca šéfredaktora

doc. Ing. Peter Krištofík, PhD.

Predseda redakčnej rady

doc. RNDr. Eduard Hozlár, CSc.

Členovia redakčnej rady

doc. Ing. Klimíková Mária, PhD.

Mgr. Ing. Peter Daniel, PhD.

Ing. František Chvostal'

Výkonná editorka

Ing. Želmíra Michel'ová

Vydavateľ

Slovenská asociácia
podnikových finančníkov

Adresa redakcie

Drieňová 3, 821 01 Bratislava

Tel.: +421- 2 - 4363 5667

Fax: +421- 2 - 4363 5667

E-mail: kancelaria@asocfin.sk

Internet: www.asocfin.sk

ISSN 1335-5813

Grafická úprava

LAYOUT s. r. o., Bratislava

www.layout.sk

Tlač

Stredná odborná škola polygrafická

Račianska 190, 835 26 Bratislava

www.polygrafickaskola.sk

Toto číslo bolo zadané do tlače

12.04.2019

Vážený čitateľa,

koniec marca je pre každého z nás spojený s prípravou daňových priznaní, prípadne ich odkladom do konca júna.

Tento rok je však výnimočný tým, že sa práve v tomto období chystá rekodifikácia daňového práva v oblasti dane z príjmov. Spolu s ďalšími komorami a záujmovými združeniami asistujeme Ministerstvu financií SR pri príprave nového zákona o dani z príjmov, ktorý by mal začať platiť od nového roka. Jeho hlavnou prioritou by mala byť podpora malého a stredného podnikania a zníženie administratívnej záťaže súvisiace s prípravou daňového priznania. Hoci boli ohlásené len niektoré malé zmeny, v novinách ste mohli zachytiť aj správy o znižovaní sadzby dane. Mnohí sme si v tejto súvislosti v hlave modelovali Lafferovu krivku a tak skôr intuitívne rozmýšľame, aký dopad uvedené môže mať na výber a platenie tejto dane. Subjektívne by však zníženie dane privítal hádam každý.

Práve preto sa príprava tohto nového zákona zvrhla na politickú diskusiu. Rozporuplné názory na jeho prijatie a celkový obsah vnímam ako predčasné, keďže jeho znenie spoznáme pravdepodobne až pred letnými prázdninami. Každopádne sadzba dane nie je jediným determinantom výslednej dane

- omnoho dôležitejšie je zadefinovanie základu dane pravidlami, ktoré musia byť jednoduché a zrozumiteľné. A v neposlednom rade vhodným spôsobom odkomunikované.

Všetci si veľmi dobre pamätáme, aké veľké diskusie vyvolával pri prijatí zákon o dani z príjmov ešte v roku 2003. Aj vtedy to bol svojím spôsobom krok do neznáma, bez vyskúšaných dopadov na ekonomiku. Oponenti reformy podobne ako teraz varovali už vtedy, že jednotná sadzba dane a reformovaný základ dane môže mať devastujúce účinky na verejné financie. Opak sa stal pravdou. Následné zvýšené príjmy štátneho rozpočtu ako aj neočakávaný príliv zahraničného kapitálu rozohnal akékoľvek pochybnosti.

Pokiaľ podobne ako vtedy dôjde k konsenzu nielen na politickej úrovni, bude to určite dobrým signálom pre ekonomiku. Verím, že vyššie uvádzané parametre v zákone bude možné pri vzájomnom dialógu nastaviť tak, aby boli prijateľné pre čo najširšiu verejnosť.

Naše pripomienky za Asociáciu budú prevažne smerovať k zjednodušeniu a odstraňovaniu výnimiek, ako aj k navrhovaniu progresívnych inštitútov po vzore vyspelých krajín, ktoré sú už otestované v praxi s pozitívnym výsledkom.

Rád by som tiež povzbudil aj Vás, našich čitateľov, ako aj všetkých kompetentných, ktorí k tejto téme majú čo povedať, aby ste sa aktívne zapojili pri tvorbe zákona, ktorý bude na dlhšie obdobie zase tvoriť jeden z pilierov našej krajiny. Momentálne je stále len vo fáze príprav a pretavovania podnetov odbornej verejnosti do legislatívneho znenia. Domnievam sa, že práve teraz je správna doba na vznesenie Vašich námetov.

Akokoľvek sa rozhodnete, my budeme pri tom, a určite Vás včas oboznámime, ako proces prípravy napreduje.

Verím, že nový zákon pomôže zas o trochu pridať tempo, ktoré Slovensko pomaly stráca a dotiahneme sa tak na konkurenciu v regióne. Jednoducho takýto impulz už dlhšie potrebujeme...

Prajem Vám úspešný deň!

Matej Firický, člen Správnej rady SAF

Interview s guvernérom Národnej banky Slovenska Jozefom Makúchom

Pán guvernér, 31. mája končí vaše pôsobenie na čele NBS, inštitúcie, ktorá si zachováva svoju nezávislosť, vysoký kredit v odbornej, ale aj laickej verejnosti. Slovenská asociácia podnikových finančníkov, ktorá združuje skupinu odborníkov pôsobiacich v praxi už dve desaťročia, aktívne spolupracuje s finančnými inštitúciami. Spolupráca s NBS bola a je zo strany našej asociácie vysoko hodnotená; hlavne ako odborného garanta, ktorým je na konferenciách Finančné riadenie podnikov, organizovaných našou asociáciou každoročne v jeseni.

Môžete, prosím, pán guvernér vyjadriť svoj názor k aktivitám a vzájomnej spolupráci SAF a NBS?

Naša vzájomná dlhoročná spolupráca je dobrá a má viacero foriem. Jednou z nich je pravidelná konferencia, kde je Národná banka Slovenska od-

borným garantom. Vždy sa snažíme, aby na tejto konferencii vystúpil niekto z Bankovej rady NBS, či už ja osobne, viceguvernér alebo iný člen. Potom je to séria seminárov, ktoré sa pripravujú v spolupráci s viceguvernérom Ľudovítom Ódorom a riaditeľom odboru výskumu Martinom Šustrom. Dôležité sú aj konzultácie rôznych problémov, ktoré na trhu vznikajú, či už v legislatíve, alebo v iných oblastiach.

Slovensko zvládlo vcelku úspešne aj kritickejšie obdobia svojho ekonomického vývoja vďaka zdravému finančnému sektoru. Môžete našim čitateľom, priaznivcom potvrdiť pozitívnu víziu aj do budúcnosti?

Pravidelne prezentujeme svoj názor v podobe strednodobej predikcie. Momentálne predpokladáme, že to obdobie, ktoré bolo v rokoch 2016

a 2017, keď HDP rástlo mierne nad 3 %, tak tam by sa to malo aj vrátiť v roku 2021. Máme na to dva argumenty. Prvý je, že automobilový priemysel, ktorý bol veľkým motorom rastu, viac-menej vyčerpal svoje hlavné prorastové aktivity (pozn. spustenie výroby v Jaguári Land Rover). Pokiaľ neprídu iné veľmi významné investície, ktoré by rast hrubého domáceho produktu zdvihli nad predikovanú úroveň, tak to vidíme na tie cca 3 %. Na druhej strane treba zároveň povedať, že ekonomika je prehriata. Vidíme však, že sa už rast viac-menej začne vraci k potenciálnemu, teda rovnovážnemu vývoju. Nebolo by dobré, ak by ekonomika bola dlhodobo prehriata.

Zdá sa, že „najlepšie časy“ už máme za sebou, musíme si zrejme zvyknúť na určité spomalenie rastu ekonomiky pri zachovaní jej úrovne, mierneho rastu postupnosti, uvedomovať si význam hodnôt so zameraním sa viac na kvalitu ako kvantitu. Hlavne mladá generácia uprednostňuje sofistikovanejšie produkty s vyššou pridanou hodnotou.

Veríte, že uspejeme aj v budúcnosti v silnej medzinárodnej konkurencii? Je finančný sektor pripravený podporiť takéto projekty?

Určite áno. Existuje viacero iniciatív Ministerstva financií SR v tejto oblasti, na ktorých spolupracuje aj Národná banka Slovenska. Jednou z nich je takzvaný inovačný hub, ktorého cieľom je zabezpečiť konzistentné riešenie podnetov a vybudovať know-how v tejto oblasti. Cieľovou skupinou sú záujemcovia o poskytovanie alternatívnych spôsobov platieb, o automatickú správu portfólia, crowdfunding, automatizované investičné poradenstvo a podobne. Zaoberať sa budeme aj finančnými inováciami typu „smart contracts“, biometriou, big dátami, umelou inteligenciou a cloud computingom.

Nedávno sme tiež vytvorili podmienky pre okamžité platby. Sú to platby, dostupné online 24 hodín denne, 7 dní v týždni, 365 dní v roku, pričom finančné prostriedky sú pripísané na účet príjemcu do 10 sekúnd. Teraz je na subjektoch, ktoré dohliadame, aby to uviedli do života. Podmienky sme im na to vytvorili.

V tejto oblasti je významná aj spolupráca s ECB, EBA, ESMA, EIOPA a BIS, kde o týchto výzvach veľmi často diskutujeme. Poznatky, ktoré získavame v spolupráci s týmito inštitúciami, sú pre nás veľkým prínosom.

Pán guvernér, v médiách ste prezentovali, že vaše ďalšie pôsobenie bude ako hosťujúci profesor na Ekonomickej univerzite. Lepšie využitie vašich dlhoročných skúseností si ťažko predstaviť z pohľadu ich zúročenia, zhodnotenia, ako je ich odovzdanie generácii našich zajtrajškov. O kvalite školstva sa vedú siahodlhé diskusie, vaše rozhodnutie je však konkrétne a viacerí odborníci by mali nasledovať tento príklad.

Tešíte sa na mladú generáciu, očakávate aj tzv. podpísané otázky a názory študentov?

Aktívne pôsobenie na škole má jednu veľkú výhodu. Študenti sú stále rovnako mladí. Na druhej strane prostredie sa vyvíja, je komplikovanejšie, a z toho potom vychádzajú aj otázky študentov, ktoré sú stále iné. Je to veľmi zaujímavé a má to zmysel, lebo ide o nikdy nekončiaci proces výmeny názorov na iných, nových úrovniach. To je na tom to pekné. Školstvo by si zaslúžilo oveľa väčšiu pozornosť a významnejšie postavenie v spoločnosti. Tie siahodlhé diskusie o školstve nemávajú väčšiu koncovku. Školstvo je vo veľkej miere a najmä dlhodobo zanedbávané. Nie je tak v centre pôsobnosti, či už obsahovej alebo finančnej, ako by malo byť.

SAF aktívne spolupracuje aj s vysokými školami, preto mi dovoľte vysloviť želanie, že budeme vzájomne spolupracovať aj v budúcnosti.

Teším sa na našu spoluprácu, či už na úrovni inštitúcií alebo osôb.

Pán guvernér, veľmi pekne Vám ďakujem v mene redakcie časopisu Finančný manažér za Váš čas a názory.

Rozhovor s guvernérom NBS p. Makúchom sa uskutočnil vo februári 2019; redakciu zastupovala šéfredaktorka Miloslava Zelmanová

Poznáme držiteľa ceny Dobre spravovaná firma za rok 2018

Dalimil DRAGANOVSKÝ

SACG | SLOVENSKÁ ASOCIÁCIA
CORPORATE GOVERNANCE

V roku 2018 Stredoeurópska asociácia správy a riadenia spoločností (CECGA) nie len zmenila svoj názov na Slovenská asociácia Corporate Governance (SACG), ale zaviedla aj nový prístup k hodnoteniu a oceňovaniu úrovne dodržiavanie princípov Corporate Governance v slovenských spoločnostiach. Od roku 2012 doposiaľ, bol monitoring a hodnotenie zamerané na spoločnosti registrované na Burze cenných papierov v Bratislave, a.s. (BCPB) a **Ocenenia CECGA** boli odovzdávané pri príležitosti výročnej konferencie Slovenskej asociácie podnikových finančníkov. V súlade s rozhodnutím valného zhromaždenia od roku 2018 SACG otvorila okruh hodnotených spoločností, upravila kritériá hodnotenia a v záujme zviditeľnenia najlepšie spravovanej spoločnosti spojila odovzdanie ceny **Dobre spravovaná firma za rok 2018** s odovzdávaním cien v rámci súťaže Via Bona Slovakia 2018, ktorú s výraznou mediálnou podporou organizuje Nadácia Pontis.

Zámerom hodnotenia a ocenenia je vyzdvihnúť a vyjadriť verejné uznanie spoločnostiam, ktoré vo svojich firemných hodnotách presadzujú princípy Corporate Governance. To sa týka nielen efektívnej správy a riadenia spoločností, ale aj udržiavania vysokej úrovne morálnej a etickej integrity a budovania kultúry dôvery, na základe férových a transparentných vzťahov so zainteresovanými stranami. Hodnotenie spoločností v súťaži o čestnú cenu **Dobre spravovaná firma za rok 2018** je zamerané na úroveň dodržiavania základných princípov Corporate Governance, ktoré upravujú vzťahy vo vnútri spoločnosti a vzťahy spoločnosti s jej okolím na princípe otvorenosti, poctivosti a zodpovednosti:

- **Princíp otvorenosti** znamená taký prístup k zverejňovaniu informácií o spoločnosti, ktorý vytvára dôveryhodné vzťahy medzi akcionármi, zamestnancami, veriteľmi, dodávateľmi, odberateľmi a ďalšími zainteresovanými stranami.

- **Princíp poctivosti** si vyžaduje predkladanie pravdivých informácií o hospodárení a zámeroch spoločnosti.
- **Princíp zodpovednosti** si vyžaduje od členov predstavenstva a členov dozornej rady, aby prijali zodpovednosť za svoje rozhodnutia a vysvetlili svoje konanie akcionárom a ostatným zainteresovaným stranám.

Fundamentálnym kritériom hodnotenia spoločností z pohľadu transparentnosti je včasnosť zverejnenia, rozsah a dostupnosť relevantných informácií pre akcionárov, investorov a zainteresovanú verejnosť na oficiálnych internetových stránkach spoločností.

Do súťaže mohli byť nominované spoločnosti, ktoré sa prihlásili k dodržiavaniu princípov Kódexu správy spoločností na Slovensku 2016 (www.sacg.sk) alebo k inému kódexu Corporate Governance, ktorý vychádza z princípov správy spoločností vydaných Organizáciou pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD). Kódexy Corporate Governance sú postavené na zásade „dodržiavaj alebo vysvetlí“. Preto spoločnosti, ktoré sa prihlásia k dodržiavaniu princípov kódexu, zverejňujú vyhlásenie Corporate Governance. Vo svojom vyhlásení sa vyjadria k dodržiavaniu jednotlivých princípov kódexu. V prípade, že spoločnosť niektorý princíp zatiaľ neuplatňuje v plnom rozsahu, podá k tomu vo svojom vyhlásení vysvetlenie.

Spoločnosť sa mohla prihlásiť do súťaže sama alebo ju mohla odporučiť partnerská inštitúcia, ktorá dobre pozná jej systém správy a riadenia a má zato, že spoločnosť spĺňa kritériá hodnotenia. Do súťaže o čestnú cenu **Dobre spravovaná firma za rok 2018** sa mohli spoločnosti prihlásiť na stránke www.viabona.sk, kde sa v rámci kategórie **Zodpovedná veľká firma za rok 2018** nachádzal dotazník k čestnej cene **Dobre spravovaná firma za rok 2018**.

Úroveň dodržiavania princípov Corporate Governance posudzovala hodnotiaca komisia, ktorá bola zložená z renomovaných odborníkov a expertov v tejto oblasti. Členstvo v komisii je čestné a nezastupiteľné. Zloženie hodnotiacej komisie navrhuje a zostavuje Nadácia Pontis. Odborná komisia súťaže Via Bona, v ktorej sú aj zástupcovia SACG, hodnotila úroveň dodržiavania princípov Corporate Governance podľa odpovedí na tieto otázky:

1. Prihlásila sa Vaša spoločnosť k dodržiavaniu princípov kódexu Corporate Governance?
2. Vypracováva Vaša spoločnosť vyhlásenie Corporate Governance?
3. Kto vo Vašej spoločnosti zastrešuje agendu Corporate Governance?
4. Ako často komunikujete s akcionármi?
5. Sú nasledovné informácie o Vašej spoločnosti verejne dostupné?
 - Významné vlastnícke podiely, vrátane konečných užívateľov výhod;
 - Informácie o členoch orgánov spoločnosti vrátane ich kvalifikácie, vlastníctva akcií v spoločnosti, o ich členstve v iných orgánoch a o ich iných výkonných funkciách;

- Informácia o odmeňovaní v spoločnosti vrátane informácií o odmenách členov orgánov a manažmentu spoločnosti a o politike odmeňovania vo vzťahu k zamestnancom;
- Transakcie spriaznených osôb;
- Predvídateľné rizikové faktory, ktoré sú špecifické pre dané odvetvie alebo lokalitu, v ktorej spoločnosť pôsobí, vrátane systému monitoringu rizika.

Oficiálne otvorenie súťaže spojené s možnosťou nominovať spoločnosť bolo 13. novembra 2018 a nominácie boli prijímané do 25. januára 2019 do 18:00 hod. V prípade, že v zaslaných podkladoch chýbala niektorá požadovaná informácia, organizátor súťaže kontaktoval nominovanú spoločnosť ohľadom doplnenia v termíne od 28. januára do 31. januára 2019. Od 1. do 8. februára 2019 prebiehalo hodnotenie podkladov komisiami a 12. februára 2019 prebehol výber finalistov súťaže. Finalisti boli zverejnení 18. februára 2019. Prezentácie finalistov pred hodnotiacou komisiou a výber víťazov sa uskutočnil 19. februára 2019. Do 28. marca 2019 mohla cez portál denníka SME hlasovať verejnosť a rozhodnúť o víťazovi v kategórii Cena verejnosti.

Priekopníkmi v súťaži o špeciálnu cenu *Dobre spravovaná firma za rok 2018* boli tri spoločnosti – **Stredoslovenská energetika, a.s. (SSE)**, **Slovnaft, a.s.** a **Tatry Mountain Resorts, a.s. (TMR)**.

cípov Corporate Governance do praxe takú veľkú pozornosť. Po dôkladnom vyhodnotení stanovených kritérií sa však na prvom mieste jednoznačne umiestnila spoločnosť **SLOVNAFT, a.s.** Cenu *Dobre spravovaná firma za rok 2018* prevzal na slávnost-

Spoločnosti Slovnaf, a.s. a TMR, a.s. ako spoločnosti, ktorých cenné papiere sú registrované na BCPB, a.s., preukazovali aj v minulosti vysokú úroveň dodržiavania princípov Corporate Governance v praxi a neraz obdržali za vysoký stupeň transparentnosti Ocenenie CECGA. Naopak, SSE, a.s. je v tejto oblasti menej známa, preto bolo pre hodnotiacu komisiu príjemným prekvapením, že táto spoločnosť s majetkovou účasťou štátu venuje zavádzaniu prin-

tom galavečeri 2. apríla 2019 v Starej tržnici v Bratislave pán Gabriel Szabó, CEO a člen predstavenstva Slovnafu, a.s.

Odovzdávanie cien Via Bona Slovakia 2018 vysielala v priamom prenose RTVS 2.

Autorom článku je Ing. Dalimil Draganovský, vedúci partner oddelenia auditu Ernst & Young Slovakia, s.r.o., člen Správnej rady SACG

Sociálne hrozby z nadmerného zadlženia – ako pomôcť dlžníkom? Pre veriteľov je výhodné financovať dlhové poradenstvo

Peter DANIEL

Bezplatné dlhové poradenstvo je systém, o ktorého význame pre všetky zúčastnené strany (dlžníkov, veriteľov, štát aj obce) už dnes nepochybujú v krajinách EÚ na západ od nás, hoci na Slovensku je táto myšlienka len v plienkach. Asi netreba vysvetľovať prečo je tento systém prospešný pre dlžníkov (dostanú zadarmo rady ako sa zbaviť dlhu). Význam pre štát sa tiež ponúka na prvé počutie (menej sociálne závislých nadmerne zadlžených ľudí na čiernom trhu práce). Prečo by sa však veriteľom malo vyplatiť uhrádzať náklady bezplatných rád pre tých, ktorí im dlžia peniaze? Analyzujeme tento systém, nazrime do jeho kuchyne a pozrime sa naň aj zo strany veriteľa. Som presvedčený, že čitateľ v závere článku dôjde k poznaniu, že tento u nás dnes nefungujúci systém naozaj potrebujeme a je najvyšší čas ho zaviesť, ak chceme predísť vážnym sociálnym otrasom s možnými politickými dôsledkami. Hneď v úvode jasne povedzme, že všade sa nadmerne zadlžení ľudia kumulujú z tých istých skupín obyvateľstva – kto by sa domnieval, že sú to marginalizované komunity (napr. rómska), mylil by sa. Hoci aj tento rozmer problému nie je zanedbateľný, ohrození zadlžením a chudobou sú v každej krajine v prvom rade ľudia čeliaci rozvodu či separácii, vážnej a na liečenie nákladnej chorobe alebo svojich blízkych, ľudia neúspešní v podnikaní a až štvrtou príčinou v poradí je strata príjmu zo zamestnania. Je zrejmé, že s výnimkou posledného faktoru tu žiadny jasný súvis s marginalizovanými komunitami neexistuje.

Bezplatné dlhové poradenstvo v Európe

Modely bezplatného dlhového poradenstva sa v európskych krajinách odlišujú pokiaľ ide o zameranie, spôsob financovania, aj pokiaľ ide o hĺbku a obsah poradenstva. Čo do obsahu, môže ísť o poradenstvo ekonomické a finančné, poradenstvo právne alebo poradenstvo sociálno-psychologické. Najmä posledná zložka – psychologické poradenstvo – je dnes ešte vo väčšine krajín (snáď okrem Veľkej Británie) málo doceňovaná, hoci je stále viac zrejماً spojitosť medzi dlhom a mentálnym zdravím. Dnes je už zrejme, že nadmerne zadlžení ľudia trpia veľa častejšie psychickými poruchami až psychiatrickými diagnózami a je preukázané, že utápanie sa v dlhoch mení veľmi vážne osobnosť dlžníka. V našom časopise sme o tom

písali detailnejšie pred rokom.¹ Pokiaľ ide hĺbku poradenstva, analyzované krajiny sa odlišujú: v niektorých (napr. Česká republika) prevažujú „krátke modely“ jednorazových hodinových stretnutí či ešte kratších telefonátov, v iných (napr. Nemecko) sú veľmi časté aj „dlhé modely“ niekoľkomesačného venovania sa tomu istému klientovi, kým vo väčšine krajín ide o najrozličnejšie kombinácie dĺžky poradenstva v závislosti na zložitosti prípadu. Časový aspekt poradenstva je odlišný aj v tom, či ide len o intervenčný typ služby (hasenie už vzniknutého problému dlžníka, často už v štádiu, kedy je každá pomoc ťažká) alebo aj o dlhovú prevenciu (poradenstvo pre tých, ktorí uvažujú, že sa zadlžia a poradenstvo pre sociálne rizikové skupiny obyvateľstva, ktorých príslušníci

1) DANIEL, Peter: Dlh mení osobnosť človeka a je zdrojom duševných porúch (vybrané poznámky k psychológii a sociológii dlhu). Finančný manažér (odborný časopis Slovenskej asociácie podnikových finančníkov), roč. XVIII, č. 1/2018, str. 6-20, ISSN 1335-5813

často upadajú do dlhov, hoci v nich aktuálne možno ešte nie sú – tu hrá význam včasná práca s nimi vrátane rozvíjania ich finančnej gramotnosti). Európa si stále viac uvedomuje, aké je dôležité uprednostniť prevenciu pred intervenciou, čo však zďaleka neznamená, že európske krajiny už vedia ako na to a ani to, že sa im v prevencii dostatočne darí.

V každej z deviatich krajín, o ktorých budeme hovoriť, existuje prinajmenšom určitý podiel financovania z verejných zdrojov, či už ide o priame financovanie zo štátneho rozpočtu, z rozpočtov regionálnych samospráv alebo obcí, prípadne štát prispieva dotáciami alebo sa do financovania zapájajú iné organizácie, ktoré majú vlastný podiel štátnych zdrojov (napríklad spotrebiteľské organizácie). V mnohých krajinách existuje podiel súkromných zdrojov na financovaní poradiť, najmä zdrojov veriteľov a z nich najmä zdrojov bánk. V mnohých krajinách je dlhové poradenstvo úzko prepojené na štátnu ochranu spotrebiteľa. Pozrime sa teda na niektoré inšpiratívne modely bezplatného dlhového poradenstva vo vybraných krajinách, najmä v nemecky hovoriacej Európe (Rakúsko, Nemecko, Švajčiarsko), vybraných škandinávskych krajinách (Švédsko, Fínsko, Dánsko), u našich susedov v Českej republike a tiež na fungovanie bezplatného dlhového poradenstva v úplne odlišnom právnom prostredí - vo Veľkej Británii a Írsku. Čitateľ bude nepochybne prekvapený, ako veľmi rozvinuté a hlboko prepracované sú modely dlhového poradenstva vo všetkých deviatich analyzovaných krajinách. Slovensko ich ešte má v čom dobiehať, hoci mnohé z nich nezačali s dlhovým poradenstvom tak dávno. Ale včas pochopili akým negatívnym fenoménom pre spoločnosť ako celok je nadmerné zadlženie obyvateľstva v dnešnej „dobe dlhovej“ a vnímajú, že neposkytnutie včasnej a dostupnej pomoci dlžníkom môže mať časom veľmi vážne spoločenské a možno aj politické dôsledky. Slovensko (ako ukážeme v tomto článku neskôr) pritom nečelí v nadmernej zadlženosti obyvateľstva o nič menšiemu problému než iné krajiny Európy, Slovensko oba nedospelo k poznaniu, že problém je už viac než zrelý na riešenie.

Podme sa teda na chvíľu inšpirovať za naše hranice a pozrime sa, ako verejný aj súkromný sektor rieši problém nadmerného zadlženia obyvateľstva inde. Začnime na samom západe Európy, na „Ostrovoch“, vo Veľkej Británii a Írsku. Vo Veľkej Británii sa systém dlhového poradenstva zásadne zmenil pred nie-

koľkými týždňami, d 1. 1. 2019, kedy sa tri dovtedy samostatné systémy do nového celku pod názvom **SFGB - Single Financial Guidance Body** (<https://singlefinancialguidancebody.org.uk/>). Tri pôvodné systémy, ktoré boli zlúčené do SFGB, predstavovali (1) **MAS – The Money Advice Service** (<https://www.moneyadviceservice.org.uk/en>), ktorý bol zameraný práve na odborné dlhové poradenstvo a existoval od roku 2011, ďalej (2) PAS (The Pension Advisory Service) a (3) PW (Pension Wise). Zlúčením do SFGB sa zjednotil britský systém dlhového a dôchodkového poradenstva. Nový SFGB prevzal aj zamestnancov všetkých troch pôvodných organizácií. Systém SFGB je financovaný ako zo súkromných zdrojov odvetvia finančných služieb a penzijných fondov, tak aj z verejných zdrojov (prostredníctvom Ministerstva práce a dôchodkov aj Kráľovskej pokladne jej výsosti, pretože práve táto inštitúcia zodpovedá v Spojenom kráľovstve za politiku v oblasti finančných zručností a dlhového poradenstva). Účel fungovania SFGB sa naplňa v piatich oblastiach:

1. Dôchodkové poradenstvo (*poskytovanie informácií o osobných dôchodkoch*)
2. Peňažné poradenstvo (*zvyšovanie finančných znalostí obyvateľstva*)
3. Dlhové poradenstvo (*poskytovanie informácií a rád fyzickým osobám vo veciach ich dlhu*)
4. Ochrana spotrebiteľa (*spolu s vládou a Úradom pre finančnú etiku – FCA, Financial Conduct Authority*)
5. Stratégia zvyšovania finančných zručností (*spolupráca so sektorom finančných služieb, verejnou správou a mimovládnyimi organizáciami pri vypracovaní národnej stratégie pre zvýšenie finančných zručností ľudí, pre pomoc obyvateľstvu pri riadení dlhov a pre finančné vzdelávanie detí a mládeže*)

Poradcovia SFGB musia poskytovať rady v súlade s kvalitatívnymi štandardami vydanými pod názvom Rámec kvality dlhového poradenstva (*Debt Advice Quality Framework*), musia poskytovať rady šité na mieru klienta, konzistentne a včas, so zámerom dosiahnuť pozitívne riešenie momentálnej dlhovej krízy klienta, pričom rady poradcu musia byť adresné, pre klienta zrozumiteľné a jasné, musia zohľadňovať príjmové možnosti klienta a jeho špecifické podmienky. Poradenstvo v oblasti dlhov môže poskytovať len na tento účel vyškolený poradca, ktorý môže v prípa-

de potreby zveriť určité (najmä prípravné) činnosti podpornému personálu. SFGB musí zabezpečiť čo najlepšiu osobnú dostupnosť poradcov pre klientov so zdravotnými obmedzeniami (najmä pohybovými). Ak klient nerozumie anglicky, poradca mu pomáha obstaráť služby prekladateľa alebo tlmočníka. SFGB prevádzkuje aj bezplatnú telefonickú linku pre dlžníkov. Zverejnené štatistiky o činnosti MAS, dnes súčasťou SFGB, hovoria o počtoch klientov, o podiele jednotlivých komunikačných kanálov aj o nákladoch na jedného klienta. Je viditeľné, že prechod z čisto osobných stretnutí s klientami na telefonické a emailové poradenstvo viedol nielen k zvýšeniu počtu obslužených klientov, ale aj k výraznému zníženiu nákladov na jedného klienta:²

Rok končiaci v mesiaci	Objem finančných zdrojov	Počet klientov	Podiel osobných stretnutí	Podiel telefonických a emailových rád	Náklady na klienta
marec 2012	GBP 27,00 mil.	100.000	95%	5%	GBP 270
marec 2013	GBP 26,75 mil.	158.000	93%	7%	GBP 169
marec 2014	GBP 27,55 mil.	162.500	91%	9%	GBP 169
marec 2015	GBP 30,36 mil.	219.700	57%	43%	GBP 135
marec 2016	GBP 34,60 mil.	352.188	57%	43%	GBP 69

Okrem jednotného systému SFGB funguje vo Veľkej Británii aj ďalšia organizácia špecializovaná na dlhové poradenstvo pod názvom **Money Advice Trust** (<http://www.moneyadvice-trust.org>). Trust je financovaný prostredníctvom partnerov zo súkromného aj verejného sektora (dve tretiny zdrojov sú súkromné od 42 partnerov, najmä od bánk, stavebných sporiteľní, investičných spoločností a od spoločností vydávajúcich kreditné karty, zvyšnú tretinu financuje vláda). Aj Money Advice Trust prevádzkuje bezplatnú linku pomoci dlžníkom, tzv. **National Debtline** (<https://www.nationaldebtline.org/>), avšak v tomto prípade ide o samostatnú charitatívnu organizáciu. National Debtline poskytuje široké spektrum služieb, nie však osobné stretnutia. Vďaka jej štruktúre služieb (len telefonické a online služby) dokáže obslužiť vyšší počet klientov než SFGB - v roku 2017 pomohla National Debtline celkom 184.000 klientom, pričom ich stránky navštívilo až 1,3 milióna ľudí. Jej služby tvorí päť zložiek: (1) 24-hodinová web online služba, kde po vyplnení 20-minútového dotazníka My Money Steps poskytnú klientovi personalizované rady ako manažovať svoj dlh, (2) web-chat služba,

kde poradcovia poskytujú rady v pracovných dňoch 11 hodín denne, v sobotu 3,5 hodiny, (3) emailové poradenstvo s prísľubom odpovede klientovi do 48 hodín, (4) telefonické poradenstvo na bezplatnej linke v tých istých hodinách ako web-chat, (5) Business Debtline telefonické poradenstvo pre zadlžených živnostníkov.

V prípade Veľkej Británie nemôžeme nespomenúť, že táto krajina berie veľmi vážne aj dôsledky zadlženia na mentálne zdravie a v krajine existuje dobrovoľnícka charita **Inštitút pre politiku peňazí a mentálneho zdravia** (MMHPI - Money & Mental Health Policy Institute, <https://www.moneyandmentalhealth.org/>), ktorý má tiež svoju vlastnú bezplatnú telefonickú hotline pre riešenie akútnych krízových

situácií dlžníkov. Inštitút MMHPI je napojený na celý rad ďalších britských organizácií, ktoré dokážu dlžníkovi s mentálnym problémom pomôcť. Z charitatívnych organizácií pomáhajúcich nadmerne zadlženým spomeňme aspoň charitatívnu nadáciu **StepChange Debt Charity** (<https://www.stepchange.org/>), ktorá funguje od roku 1992 vo Veľkej Británii aj v Írsku a v roku 2017 pomohla 617.000 dlžníkom.

Aj susedné ostrovné Írsko má rozvinutý systém dlhového poradenstva, v mnohom veľmi podobný Veľkej Británii. Najväčší súčasný írsky systém dlhových poradní funguje od roku 1992. Ide o tzv. **MABS - Money Advice and Budgeting Services** (<https://www.mabs.ie/en/>), ktorý prevádzkuje spolu 60 kancelárií a národnú telefonickú linku pomoci dlžníkom. Organizácia je financovaná priamo zo štátneho rozpočtu, z kapitoly Ministerstva sociálnej ochrany. Kancelárie MABS majú obvykle 1 koordinátora a 2-3 poradcov na čiastočný alebo plný úväzok. Väčšina poradcov má osobitný tréning zakončený udelením diplomu ADMAP (Advanced Diploma in Money Advice Practice) – diplom je akreditovaný Ulster University a vydávaný v spolupráci so spoloč-

2 Debt Advice at the Money Advice Service. Money Matters, publication of the Consumer Debt Network European, No. 13, Vol. 2016/2017, str. 23

nostou MABS National Development Ltd., čo je osobitná spoločnosť, ktorá vznikla na účely vzdelávania dlhových poradcov. Poskytuje externé 18-mesačné štúdium pozostávajúce zo siedmich nezávislých, ale na seba nadväzujúcich modulov (vrátane sociálnej politiky, vybraných právnych tém, financovania bývania, maximalizácie príjmu, finančnej gramotnosti a starostlivosti o zákazníka). V roku 2018 zaznamenala MABS na svoju dlžnícku hotline spolu 5.868 telefonátov. Spolu všetkými formami MABS pomohla 17.465 klientom (pred rokom to bolo 19.292), z toho 2.078 žiadalo iba jednoduchšie informácie (pred rokom 2.552). Na druhej strane skutočne zložitých klientov (*special accounts*) bolo v roku 2018 spolu 325 (v roku 2017 iba 282).³ Priemerná dĺžka trvania poradenstva sa v MABS pohybovala okolo 20 hodín. Okrem MABS fungujú na poli dlhového poradenstva aj ďalšie organizácie financované zo súkromných zdrojov: (1) Írska asociácia hypotekárnych dlžníkov (IMHO – Irish Mortgage Holders Association, <https://www.mortgageholders.ie/>), ktorá je registrovaná a financovaná ako charita, jej poradenstvo nie je vždy bezplatné a prípadné účtovanie poplatkov závisí na finančnej situácii klienta a (2) charitatívna organizácia **StepChange Debt Charity**, ktorú sme už spomínali v prípade Veľkej Británie.

Celkom iný model bezplatného dlhového poradenstva než Veľká Británia a Írsko majú severské krajiny Európy. V porovnaní s Ostrovmi je tu výrazne väčšia ingerencia obcí a regiónov a tiež tu majú zákonné úpravy určujúce (najmä obciam) povinnosť zriadenia a financovania dlhového poradenstva. História dlhového poradenstva **vo Fínsku** sa začala písať už v roku 1990 ako priamy dôsledok ekonomickej krízy. Spočiatku bolo organizované hlavne na úrovni municipalít (provincií, čo je obdoba našich samosprávnych krajov) a financované Ministerstvom spravodlivosti (po prijatí zákona o osobnom bankrote v roku 1993). V roku 2000 bol vo Fínsku prijatý samostatný **zákon o ekonomickom a dlhovom poradenstve**. Dohľad v tejto oblasti bol zverený **Fínskemu úradu pre hospodársku súťaž a spotrebiteľa** (*Kilpailu- ja kuluttajavirasto*), ktorého úlohou je riadiť a organizovať financovanie dlhového pora-

denstva. Provinčné štátne úrady vo všetkých šiestich provinciách majú zo zákona zabezpečiť primeranú dostupnosť poradenských služieb na svojom území. Dlhové poradenstvo sa potom poskytuje na základe dohody medzi samosprávnymi orgánmi provincia a štátnym úradom provincie. Poradcovia sú obvykle municipálnymi zamestnancami, avšak niekedy provincie obstarávajú poradenské služby aj od miestnych organizácií, napríklad od asociácií duševného zdravia, od právnych a účtovníckych firiem a pod. Agentúry dlhového poradenstva sú rozmiestnené na celom území Fínska, spolu ich v krajine je takmer 60. Veľkosť poradenských agentúr sa líši podľa potrieb provincie. Fínsky parlament každý rok znovu rozhoduje o objeme finančných zdrojov na poradenstvo. Napríklad v roku 2015 štátne zdroje pokrývali 64% celkových nákladov poradenstva.⁴ Provincie a obce uhradili dobrovoľne zvyšok nákladov. Pre klientov je však služba bezplatná. Fínski poradcovia musia mať vzdelanie z univerzity aplikovaných vied zodpovedajúce výkonu ich povolania a tiež zodpovedajúce praktické skúsenosti. Len 45% poradcov má univerzitné vzdelanie, ďalších 40% má ukončenú college (približne naše bakalárske štúdium) a zvyšných 15% má iné vzdelanie. Asi 80% poradcov pracuje vo svojej pozícii aspoň 4 roky, z nich 36% viac než 12 rokov. Poradcov vzdeláva Fínsky úrad pre hospodársku súťaž a spotrebiteľa. Organizuje kurzy pre začiatočníkov aj pokročilých a dvakrát ročne aj dvojdenne stretnutia poradcov, kde sa preberajú aktuálne otázky ich profesie. V roku 2015 využilo vo Fínsku služby dlhového poradenstva spolu 16.243 klientov na 28.109 stretnutiach s poradcom. Počet klientov dlhových poradní je už 10 rokov stabilný a pohybuje sa okolo 15-16 tisíc osôb ročne. Za výhody fínskeho systému je možné považovať najmä to, že služby sú miestne dostupné pre každého obyvateľa Fínska, ako aj fakt, že celé poradenstvo je financované z verejných zdrojov, čiže je vnímané ako verejný záujem.

Bezplatné dlhové poradenstvo **vo Švédsku** existovalo dlhé roky pod municipalitami tak ako vo Fínsku⁵, ale prvý zákon o osobnom bankrote vstúpil do platnosti iba v roku 1994. Nový zákon z roku 2007 (novelizovaný v roku 2011) zjednodušil prístup k od-

3 MABS Quarterly Report on Key Statistics for Q4 2018 https://www.mabs.ie/downloads/statistics/Mabs_National_Stats_Report_2018_Q4.pdf

4 MATTILA, Minna: Debt Advice in Finland. Money Matters, publication of the Consumer Debt Network European, No. 13, Vol. 2016/2017, str. 14-15

5 HEDIN, Elisabeth: Budget- and Debt Advice in Sweden in 2015. Money Matters, publication of the Consumer Debt Network European, No. 13, Vol. 2016/2017, str. 16-19

dlženiu a nová právna úprava z roku 2016 ešte viac prístupnila osobný bankrot občanom. Tým rapidne narástla aj potreba poradenstva pre dlžníkov, ktorí mali ambíciu vstúpiť do osobného bankrotu. Zaujímavé je, že vo Švédsku z asi 0,5 milióna ľudí ohrozených chudobou predstavujú v súčasnosti rodení Švédi len 12,3%, kým tzv. Švédi druhej generácie 33,5% (čo ovplyvňujú najmä osoby pôvodom mimo EÚ) a cudzinci 37,7% (opäť sú to najmä imigranti z mimoeurópskych krajín). Pokiaľ ide o rodených Švédov, sú rizikovými skupinami najmä mladí dospelí, osamelé matky, ženy-dôchodkyne a vdovy.⁶ Švédsky kráľovský exekučný úrad identifikoval šesť hlavných faktorov, ktoré determinujú finančnú situáciu jednotlivca a ak je narušený niektorý z nich, sila zvyšných faktorov určuje, či si jednotlivec zachová alebo obnoví svoju finančnú stabilitu. Sú to vzťah (prístup) k peniazom, výška finančnej rezervy, zdravie zamestnanie, úspory resp. kapitál a sociálne siete dlžníka. Švédsky kráľovský exekučný úrad (*Kronofogdenmyndigheten*) je vládna agentúra, ktorá zodpovedá nielen za vymáhanie dlhov a osobné bankroty, ale aj komunikuje s rôznymi orgánmi a organizáciami pri znižovaní počtu nadmerne zadlžených osôb, robí výskum vplyvu zadlženia na spoločnosť a jednotlivcov a pracuje na zvyšovaní vedomostí mládeže aj dospelých o osobných financiách a o prevencii nadmerného zadlženia.

Dlhové poradenstvo je vo Švédsku, podobne ako vo Fínsku, organizované komunálne (municipálne). Takzvané dlhové a rozpočtové poradenstvo (*Kommunernas budget- och skuldrådgivning*) poskytuje všetkých 290 **obecných komunít** v spolupráci so Švédskou spotrebiteľskou agentúrou (*Konsumentverket*) na základe zákona o sociálnych službách. Poskytovanie komunálneho poradenstva je **pre obecné komunity povinné**. Švédske obecné komunity sa veľkosťou veľmi odlišujú (od 2 tisíc až po takmer 1 milión obyvateľov), preto aj priemerný poradenský čas dostupný na jedného obyvateľa je veľmi odlišný. V roku 2016 ponúkalo len 35 komunít poradenstvo v rozsahu menšom než 4 hodiny týždenne, 21 komunít v rozsahu 4 až 8 hodín týždenne, avšak až 80 komunít v rozsahu viac než 40 hodín týždenne. Komunálne poradenstvo poskytovalo celkovo 360 pracovníkov, čo bolo v prepočte na ekvivalent plného pracovného úväzku 240 prepočítaných pracovníkov.

Švédsku spotrebiteľská agentúra uskutočnila v roku 2016 prieskum vzdelania komunálnych poradcov a dospela k záveru, že poradcovia sú profesijne veľmi rôznorodí: ide o sociálnych pracovníkov, právnikov, učiteľov aj ekonómov. V prípade 62% poradcov bolo ich najvyšším dosiahnutým vzdelaním buď bakalárske alebo úplné univerzitné vzdelanie. Viac než polovica poradcov pracovala v tejto profesii 6 a viac rokov a 40% poradcov dokonca 11 a viac rokov. Ide teda o pomerne stabilnú profesiu. Na poradcov vo Švédsku sú kladené vysoké nároky. Musia mať široké znalosti zo sociálnej oblasti, primeranú úroveň právnych a ekonomických znalostí a schopnosť komunikovať s ľuďmi v krízových situáciách. Zo strany vlády má podporu ich vzdelávania na starosti Švédska spotrebiteľská agentúra, ktorá im ponúka tréningy, odpovedá na ich prípadné otázky a poskytuje im odborné rady. Hoci presné štatistiky o počte klientov komunálnych dlhových a rozpočtových poradní nie sú k dispozícii, Švédska spotrebiteľská agentúra uvádza, že v roku 2015 bolo registrovaných približne 18 tisíc nových klientov (75 klientov na jedného poradcu). Údaje sú z IT systému Boss, čo je systém manažovania prípadov, ktorý poradcovi poskytuje Švédska spotrebiteľská agentúra. Podľa údajov z toho istého systému bola priemerná dĺžka riešenia prípadu 46 týždňov. Na poradenstvo sa však čaká (čo nie je zahrnuté v časovom údají na vyriešenie prípadu). Čakacia doba je od nuly po 36 týždňov. Kým 82% komunít má čakaciu dobu do 4 týždňov, existuje 9 komunít, v ktorých sa na začatie poradenstva čaká 20 a viac týždňov. Z celkových 240 prepočítaných pracovníkov (poradcov) je len 19 špecializovaných na prevenciu a 101 z 290 obecných komunít nemá žiadnu formu preventívnych aktivít a robia iba intervenčné činnosti. Celkovo až 41% času poradcov je venovaných osobným bankrotom. Švédska vláda v roku 2015 prezentovala stratégiu boja s nadmernou zadlženosťou, kde sa tiež zdôrazňuje najmä otázka prevencie (čím skôr sa začne hroziace nadmerné zadlženie riešiť, o to pozitívnejší je efekt na spoločnosť aj jednotlivca).

Hoci **Dánske kráľovstvo** je kultúrne a jazykovo súčasťou Škandinávie, model dlhového poradenstva je tu dosť odlišný od fínskeho či švédskeho modelu – regionálna a miestna samospráva tu v poradenstve nehrá takú úlohu a súkromné zdroje sú dosť

⁶ EAPN Sweden: Poverty in Sweden 2018 – Facts, Trends, Experiences and Reflections. December 2018, <https://www.eapn.eu/wp-content/uploads/2019/01/EAPN-EAPN-SE-Poverty-Watch-2018-En-Final.pdf>

významné. Štátne dlhové poradenstvo pre marginalizované komunity obyvateľstva tu existuje od roku 2008 a poskytuje ho 11 poradenských centier,⁷ ktoré sú financované Ministerstvom sociálnych vecí, Ministerstvom zamestnanosti a Ministerstvom vnútra. Jednotlivé štátne poradenské centrá majú 3-11 zamestnancov na plný úväzok a 2-15 dobrovoľníkov (najmä o študentov práva, sociálnej práce, ekonómie a účtovníctva) - podiel jednotlivých profesií sa v čase dosť mení a v súčasnosti štát nepredpisuje pre poradcov žiadne kvalifikačné predpoklady.

Popri štátnom systéme existuje v Dánsku aj niekoľko súkromne financovaných organizácií a najväčšou z nich je **Fond sociálno-právnej pomoci** (Den Sociale Retshj Ips Fond, DSRF, <https://www.sociale-retshjaelp.dk/>). Hoci súkromnými zdrojmi financované poradenské systémy sa skôr aplikujú na menšie lokálne projekty, práve DSRF pôsobí nadregionálne, má kancelárie v Kodani, Aarhusu a Horsens, pričom robí aj terénnu prácu - výjazdy za klientmi do iných miest. Robí právne a dlhové poradenstvo pre sociálne slabšie skupiny, ale aj projekty so vzdelávacími inštitúciami, projekty vo väzniciach a pod. Má 120 zamestnancov, väčšinou dobrovoľníkov a neplatených stážistov, poskytuje svojim poradcom interné vzdelávanie, aby sa prístup k poradenstvu zjednotil a aby poradcovia ovládali pracovné postupy určené DSRF. Jeho bezplatná právna pomoc je v roku 2019 limitovaná maximálnym hrubým ročným príjmom jednotlivca 322 tisíc DKK (cca 43 tisíc eur) alebo páru 418 tis. DKK (cca 64 tisíc eur) plus na každé dieťa 57 tis. DKK (cca 7.600 €). Fond funguje ako združenie, finančne a nefinančne ho podporila najmä súkromná priemyselná spoločnosť Grundfos. Dlhové poradenstvo poskytované DSRF je rozdelené do troch stupňov podľa hĺbky analýzy prípadu a dĺžky trvania poradenstva.

Prejdime v rámci kontinentálnej Európy viac na juh a pozrime sa detailnejšie na dlhové poradenské systémy v nemecky hovoriacej Európe, konkrétne v Nemecku, Rakúsku a Švajčiarsku. **V Nemecku** je systém bezplatného dlhového poradenstva historicky zrejme najstarší v Európe a existuje tu už od roku 1958. Počet dlhových poradní postupne narastal naj-

mä v 1980-tych a 1990-tych rokoch: kým v roku 1978 ich bolo 23, v roku 1989 to už bolo 432 a v roku 1999 dokonca 1.160, z ktorých približne tisíc je certifikovaných podľa ISO 9001-2008⁸ a takýto počet pretrváva až dodnes. Nemecké poradne berú komplexne do úvahy ekonomickú, sociálnu, psychologickú a zdravotnú situáciu klienta a majú štyri hlavné ciele: (1) prevenciu problémov súvisiacich s nadmerným zadlžením, (2) sociálna rehabilitáciu dlžníka, (3) zbavenie sa závislosti dlžníka (napríklad vo forme spod kompulzívnej⁹ spotreby a nadmerného využívania spotrebných úverov), (4) posilnenie psychiky dlžníka (znovunadobudnutie dôvery vo vlastné sily). Približne polovica nemeckých poradní je tzv. integrovaných (viac druhov poradenstva v jednom a zaradenie aj psychologického a sociálneho poradenstva), kým druhú polovicu tvoria tzv. špecializované poradne (orientované iba na ekonomické a rozpočtové poradenstvo). Z tohto pohľadu je zaujímavé všimnúť si, že v Nemecku existuje psychologické poradenstvo pre dlžníkov už viac než 30 rokov, kým inde na jeho potrebu prichádzajú až oveľa neskôr.

Organizácia pomoci nadmerne zadlženým v Nemecku je budovaná **na subsidiárnom princípe**: (a) centrálné štátne authority zasahujú iba tam, kde by nebolo efektívne veci riešiť na úrovni regiónov či obcí. Regionálne a obecné authority zabezpečujú pomoc tam, kde to vedia spraviť efektívnejšie než štát, (c) dlhové poradenstvo na dobrovoľníckej úrovni zdarma poskytujú dobrovoľné verejnoprospešné organizácie ako sú napríklad charity, cirkvi, Červený kríž, spotrebiteľské združenia a tiež ucelený systém verejnoprospešných dlhových poradní, (d) dlhové poradenstvo za úhradu poskytujú komerční ekonomickí a právni poradcovia. Platformu pre agentúry dlhového poradenstva tvoria dve celoštátne siete: (1) **Federálne združenie pre dlhové poradenstvo - BAG-SB** (*Bundesarbeitsgemeinschaft Schuldnerberatung*) a (2) **Združenie zväzov pre dlhové poradenstvo - AGSBV** (*Arbeitsgemeinschaft Schuldnerberatung der Verbände*). Väčšina nemeckých poradní funguje s jedným poradcem na plný úväzok a so sekretárkou na pol úväzku - AGSBV tvrdí, že na 50.000 obyvateľov je podľa ich prepočtov potrebný

7 DE WOLFF OLSON, Stefanie: Debt Advice in Denmark. Money Matters, publication of the Consumer Debt Network European, No. 13, Vol. 2016/2017, str. 20-21

8 KORCZAK, Dieter: Factors for Success Debt Advice in Germany. Money Matters, publication of the Consumer Debt Network European, No. 13, Vol. 2016/2017, str. 4-6

9 Kompulzívne nakupovanie je závislosť na spotrebných statkoch, naliehavá potreba nakupovať ich, ktorá je nedostatočne riadená rozumom, bez schopnosti sebakontroly. V niektorých štátoch patrí medzi uznané diagnózy ako jedna z obsedantno-kompulzívnych porúch.

jeden poradca.¹⁰ Dlhoví poradcovia musia mať kvalifikáciu v oblasti práva, ekonomiky a sociálnej práce, čo je z praktického hľadiska takmer nemožné, preto tri štvrtiny poradcov majú „monokultúrnu“ orientáciu najmä v oblasti sociálnej práce alebo sociálnej pedagogiky, v menšom počte nájdeme medzi poradcami profesie ekonómov, bankárov, psychológov, právnikov – chýbajúce oblasti kvalifikácie si poradcovia dopĺňajú tréningami (semináre organizované verejnoprospešnými organizáciami, výročná konferencia BAG-SB a manuál pre dlhových poradcov).¹¹ Podľa údajov Federálneho štatistického úradu mali nemecké dlhové poradne v roku 2017 približne 127 tisíc klientov, avšak správa úradu zároveň poznamenáva, že údaj je iba za 528 poradní z 1.160 poradní, pretože iba tie sa prieskumu zúčastňujú.¹² Naproti tomu Dieter Korczak, nemecký odborník na dlhové poradenstvo, odvolávajúc sa na údaje Federálneho štatistického úradu z roku 2015 odhaduje, že poradne mali až 400.000 klientov.¹³ Je zrejme, že dopyt presahuje ponuku, ak si uvedomíme, že ide prevažne o poradne s jediným poradcom, kde na jednu poradňu pripadá 204 klientov ročne – približne jeden nový klient denne a zároveň vieme, že v Nemecku dlhové poradenstvo trvá u jedného klienta v priemere až jeden a pol roka (pričom klienti prichádzajú najčastejšie v čase, kedy ich nadmerná zadlženosť trvá už 5 a viac rokov a ak majú uspieť v procedúre osobného bankrotu, tak tento proces trvá ďalších 3 až 5 rokov. Takmer žiadne štúdie sa v Nemecku nezaberajú výsledkami dlhového poradenstva – iba dve staršie štúdie ukázali, že kým v roku 1988 v 35% prípadov dlhový poradca pomohli klientovi dostať sa naspäť do normálnej finančnej situácie (avšak 20% klientov nemalo kvôli obmedzeným finančným prostriedkom a limitovaným možnostiam zamestnania inú možnosť než žiť na úrovni životného minima a garantovanej minimálnej mzdy), tak v roku 2014 bolo až 57% klientov úspešne dovedených do insolvenčného konania s pomocou dlhového poradcu. Podľa inej štúdie, z roku 2007 viedlo v Nemecku

osem mesačné dlhové poradenstvo k nasledujúcim výsledkom: zníženie výšky dlhov o 33%, zvýšenie istoty zamestnania o 39%, zvýšenie príjmov o 83%, zlepšenie osobného správania dlžníka a zníženie platieb hradených dlžníkom z verejných zdrojov o 380 € na osobu.

Celkom odlišný od nemeckého je systém dlhového poradenstva **vo Švajčiarsku**. Problematiku oddlžovania v Švajčiarsku Situáciu komplikuje aj nastavenie procesu osobného bankrotu, ktorý je tu zameraný iba na predaj majetku dlžníka a nie na odpustenie časti jeho dlhov, ani na zánik starých dlhov (tie ostávajú po bankrote nezmenené). Švajčiarsko **striktne rozlišuje dve oblasti poradenstva**: (a) rozpočtové poradenstvo a (b) dlhové poradenstvo, avšak oba systémy fungujú ako celoštátne. Kým rozpočtové poradne sa zaoberajú iba preventívnymi radami pre spotrebiteľov vo vzťahu k ich mesačným príjmom a výdavkom, avšak dlh skúmajú iba pri nízkej úrovni nadmerného zadlženia, tak dlhové poradne pomáhajú výhradne vysoko zadlženým jednotlivcom a domácnostiam. Rozpočtové a dlhové poradenstvo vo Švajčiarsku má tiež dlhú históriu a prvá celoštátna organizácia rozpočtového poradenstva, tzv. **Zastrešujúci zväz rozpočtového poradenstva vo Švajčiarsku** (*Dachverband Budgetberatung Schweiz*, <http://www.budgetberatung.ch/>) tu vznikla už v roku 1974. Dnes pokrýva približne 50 poradenských centier. Dlhové poradenstvo vznikalo približne od polovice 1980-tych rokov a celoštátna organizácia zastrešujúca dlhové poradne – Švajčiarske dlhové poradenstvo (*Schuldenberatung Schweiz*, www.schulden.ch) vznikla v roku 1995, pričom dnes pokrýva 38 kancelárií dlhového poradenstva.¹⁴ Oba poradenské systémy sú právne koncipované ako **súkromné združenia**, okrem dvoch pobočiek, ktoré sú financované iba z verejných zdrojov. Poradenské služby pritom financujú najmä kantóny zo svojich rozpočtov, avšak za poradenské služby môžu vyžadovať finančný príspevok od klientov. Oba systémy poradenstva boli pôvodne koncipované ako

10 v slovenských podmienkach by to znamenalo 109 dlhových poradcov (podľa údajov ŠÚ SR malo Slovensko k 31. 3. 2018 celkom 5.442.974 obyvateľov), <https://slovak.statistics.sk/>

11 GROTH, Ulf – MALTRY, Christian – RICHTER, Claus – ZIMMERMANN, Dieter – ZIPE, Thomas: Praxishandbuch Schuldnerberatung, 26. Aktualisiert edition, Luchterhand-Verlag 2018, ISBN 978-3-472-01680-9

12 Statistisches Bundesamt (Destatis): Statistik zur Überschuldung privater Personen, Fachserie 15, Reihe 5, 2018 Wiesbaden 2018

13 KORCZAK, Dieter: Factors for Success Debt Advice in Germany. Money Matters, publication of the Consumer Debt Network European, No. 13, Vol. 2016/2017, str. 4-6

14 MATTHES, Christoph: Budget and Debt Counselling Services in Switzerland. Money Matters, publication of the Consumer Debt Network European, No. 13, Vol. 2016/2017, str. 17

nekomerčné, v rámci svojho právneho rámca však majú povolené poskytovať aj súkromné ziskové služby na zníženie zadlženia. Okrem vyššie uvedených združení podobné poradenské služby poskytujú vo Švajčiarsku aj charity, sociálne poradenské agentúry a iné sociálne inštitúcie. Vo francúzsky hovoriacich kantónoch je poradenstvo často priamo spojené aj so službami sociálnej starostlivosti.

Švajčiarski poradcovia majú obvykle vysokoškolské vzdelanie v sociálnej oblasti, zriedkavejšie je právne vzdelanie. Vo väčších pobočkách (Bazilej, Bern, Zürich) je však menej sociálnych pracovníkov a viac ľudí so skúsenosťami v oblasti vzdelávania dospelých či dokonca žurnalistiky. Zaujímavé je, že v oblasti rozpočtového poradenstva pracujú **takmer výlučne ženy**. Národná zastrešujúca organizácia pre rozpočtové poradenstvo poskytuje aj odborné kurzy pre rozpočtových poradcov, avšak národná zastrešujúca organizácia pre dlhové poradenstvo toto nerobí, preto tieto kurzy ponúkajú namiesto nej univerzity aplikovaných vied vo francúzsky aj nemecky hovoriacich kantónoch.

U našich juhozápadných susedov – **v Rakúsku** – sa začalo dlhové poradenstvo na celoštátnej rozvíjať od konca 1980-tych rokov. V roku 2016 pôsobilo 10 oficiálnych dlhových poradenských služieb s 19 regionálnymi kanceláriami a 118 poradcami na plný úväzok.¹⁵ Oficiálne uznané poradne sa považujú za verejnoprávne subjekty, môžu používať osobitné logo s označením „*staatlich anerkannter Schuldnerberatung*“ (štátom uznaná dlhová poradňa) a všetkých 10 poradní je držiteľom medzinárodne uznaného certifikátu manažmentu kvality ISO 9001:2008. Keďže ide o verejnoprávne subjekty, ich služby sú bezplatné a poradne dostávajú financie z verejných zdrojov rakúskych spolkových krajín a z verejného rozpočtu na podporu zamestnanosti. Prínos poradní bol mieraný v roku 2011 sociálno-ekonomickými dopadmi poradenstva na spoločenskú návratnosť investícií (SROI) – touto metódou sa zmerali nie iba finančné, ale aj sociálne vplyvy dlhového poradenstva a nameovaná hodnota SROI bola 5,3 a to v peňažnom vyjadrení znamená, že každé euro investované do štátom certifikovaných dlhových poradenských služieb prinieslo benefit 5,30 €.

Rakúske dlhové poradne poskytujú detailné a komplexné poradenstvo, zahŕňajúce opatrenia na zabezpečenie základnej existencie, ďalej analýzu príjmov a výdavkov, komplexné prešetrenie miery zadlženia a mimosúdne opatrenia na reguláciu zadlženia klienta). V roku 2015 mali dlhové poradne v Rakúsku 59.268 klientov, čo je 502 klientov na jedného poradcu ročne. Štúdie v Rakúsku ukazujú, že priemerný dlh klienta sa pohyboval v rokoch 2013 až 2015 okolo 70 tisíc eur. Podľa údajov EU SILC¹⁶ žilo v Rakúsku v roku 2008 v nadmerne zadlžených domácnostiach 748 tisíc osôb.

Zastrešujúcou organizáciou štátnych uznaných dlhových poradní je **ASB – Štátom uznané dlhové poradne** (*Staatlich Anerkannte Schuldnerberatung*, <https://www.schuldenberatung.at/>), ktorá združuje všetky štátom certifikované dlhové poradne – ide o súkromnú neziskovú organizáciu, ktorá pokrýva celoživotné profesijné vzdelávanie a tréningy pre dlhových poradcov, organizuje špecializované semináre, koordinuje spoluprácu poradní v oblasti manažmentu kvality, pokrýva vzťahy s verejnosťou a s ministerstvami, výskumnými inštitúciami a verejnosťou, zastrešuje finančné vzdelávanie a prevenciu nadmerného zadlženia, monitoruje právny vývoj v danej oblasti a prevádzkuje kolektívny softvér pre zabezpečenie kvality práce poradcov. Svoju hlavnú misiu deklaruje ASB ako „*neustále zlepšovanie kvality dostupných dlhových poradenských služieb a záväzok pôsobiť na vytváranie priaznivejších politických podmienok pre boj proti finančnému vylúčeniu a nadmernému zadlženiu*“. Aby to mohla robiť účinne, je ASB aktívnym členom tzv. Rakúskej siete proti chudobe a sociálnemu vylúčeniu (*Österreichisches Netzwerk gegen Armut und Soziale Ausgrenzung*), ktorá je súčasťou EAPN (*European Anti-Poverty Network* - <https://www.eapn.eu/>). ASB vystupuje dokonca ako správca v osobných bankrotch.

Na záver analýzy dlhového poradenstva deviatich európskych krajín sa pozrime ešte do susedného Česka. V Českej republike pôsobia ako bezplatné poradne v podstate dva systémy: (1) **Poradny při finanční tísni** (<https://www.financnitisen.cz/>) ako verejnoprospešná organizácia a (2) **projekt Finanční**

15 KERSCHBAUMMAYER, Christa: Factors of Success Debt Advice in Austria. Money Matters, publication of the Consumer Debt Network European, No. 13, Vol. 2016/2017, str. 8-9

16 SILC je súčasť Eurostat, EU Statistics on Income Living Conditions - <https://ec.europa.eu/eurostat/web/microdata/european-union-statistics-on-income-and-living-conditions>

gramotností proti dlhovej pasti pri Asociaci občanských poraden (<http://dluhy.obcanskeporadny.cz/index.php/projekt>). Popri nich pôsobia aj menšie organizácie, napríklad **Sdružení SPES, z.s.** Olomouc (<http://www.pomocsdluhy.cz/>), ktoré prevádzkuje špecializovanú dlhovú poradňu spolufinancovanú mestom Olomouc a Ministerstvom vnútra ČR.

Poradne pri finančnej tiesni (PFT) sú najväčším systémom, ktorý funguje od roku 2007 ako verejno-prospešná organizácia pre bezplatné dlhové poradenstvo. Ich finančnými partnermi sú Sdružení českých spotrebiteľů, Česká spořitelna, Českomoravská stavební spořitelna, Československá obchodní banka, Komerční banka, Raiffeisen bank, Stavební spořitelna České spořitelny, UniCredit bank, nadácia Erste Stiftung a Fakulta podnikohospodářská VŠE Praha. V roku 2017 získali ako prví v Českej republike akreditáciu Ministerstva spravodlivosti ČR na poskytovanie služieb v oblasti oddĺženia. Majú tri stabilné poradne v Prahe, Ostrave a Ústí nad Labem, avšak robia aj výjazdné poradenstvo jeden až dvakrát mesačne v mestách Litvínov, Louny, Česká Lípa, Hradec Králové, Plzeň, Prostějov). Každý pondelok prevádzkujú bezplatné číslo pre telefonické poradenstvo, avšak klienti volajú bez ohľadu na deň (mimo pondelkov sú to však už platené telefonáty). Poradne pri finančnej tiesni majú spolu 10 zamestnancov, na čele je riaditeľ a každá poradňa má troch poradcov (vždy jeden právnik a dvaja bývalí pracovníci inkasných agentúr). Rok po svojom vzniku, v roku 2008, mali 4.120 klientov, v roku 2017 to bolo už 9.154 a v septembri 2017 prijali svojho 100 tisícneho klienta. Klienti obvykle prichádzajú na odporúčanie známych, zriedkakedy na odporúčanie bánk. Zrejme je nevyhnutné poznamenať, že PFT sa zameriavajú zatiaľ dosť jednostranne na pomoc pri spracovaní podkladov pre osobný bankrot, čiže na činnosť, ktorú na Slovensku zastrešuje štátne Centrum právnej pomoci. Vedenie PFT si však uvedomuje vyčerpatelnosť tohto zamerania a hľadá nové zdroje klientov a nové zameranie. Veľmi zaujímavé je, že PFT poskytuje aj **komerčne platené školenia finančnej gramotnosti, o ktoré prejavujú záujem aj české podniky**, najmä ak zamestnávajú

veľa ľudí zaťažených exekúciami, ktorí chcú mať na výplatnej páske iba minimálnu mzdu a zvyšok preferujú dostať neoficiálne v hotovosti, aby im na túto časť mzdy nesiahol exekútor. V tomto prípade podniky vnímajú pomoc zamestnancom v exekúcii ako **firemný benefit**.

V prípade projektu *Finančnou gramotnosťou proti dlhovej pasti* ide o projekt Asociácie občianskych poradní (AOP), ktorý finančne podporovala donedávna Československá obchodná banka a naďalej ho podporuje Poštová sporiteľňa a Magistrát hlavného mesta Prahy. Projekt začínal so 14 poradňami a dnes ich je 22 v 19 mestách všetkých krajov ČR. Poradenstvo je tu bezplatné a anonymné. V roku 2017 uskutočnili 7.841 kontaktov s 6.365 klientmi, pričom vyriešiť sa podarilo dlhy v 1.963 prípadoch.

Prečo potrebujeme bezplatnú pomoc dlžníkom na Slovensku

Po analýze dlhového poradenstva v deviatich európskych krajinách sa vrátíme domov na Slovensko a bližšie sa pozrieme, či bezplatné dlhové poradne na Slovensku potrebujeme alebo nie. V prvom rade je dôležité uvedomiť si, že nevládanie nadmerného zadĺženia sa Slovákov týka v rovnakej miere ako ľudí inde, čo preukazuje už pár základných údajov:

- ▶ Podľa údajov NBS predstavovali zlyhané úvery domácností v januári 2019 až 1,06 mld. eur (2,88% úverov), čo je síce pokles oproti situácii pred roka (1,1 mld. eur, 3.29% úverov), ale pokles za rok nie je veľký, najmä pokiaľ ide o objem zlyhaných úverov.¹⁷
- ▶ Celkovo na Slovensku zbankrotovalo už približne 25.000 fyzických osôb (nepodnikateľov), len v roku 2018 vyhlásilo osobný bankrot takmer 14.000 Slovákov (koncom roka 2018 mesačný počet bankrotov prekročil 1.400 a v januári 2019 to bolo takmer 1.200 bankrotov).¹⁸ Alarmujúce je, že iba 4,82% z tých, ktorí zbankrotovali, malo peniaze aspoň na úhradu časti dlhov.¹⁹
- ▶ Prieskum najväčšej európskej inkasnej agentúry Intrum ukázal, že až 37% slovenských spotrebiteľov v roku 2017 meškalo aspoň s jednou platbou

17 Podľa údajov NBS o sektorovom členení úverov: <https://www.nbs.sk/sk/statisticke-udaje/financne-institucie/banky/statisticke-udaje-penaznych-financnych-institucii/uvery>

18 Vysoké tempo osobných bankrotov pokračuje. Teraz.sk, <https://www2.teraz.sk/ekonomika/vysoke-tempo-osobnych-bankrotov-pokra/377096-clanok.html>

19 V roku 2018 zbankrotoval rekordný počet Slovákov: najväčšiu skupinu tvoria ľudia po 40-ke. Dnes24.sk, <https://www.dnes24.sk/v-roku-2018-zbankrotoval-rekordny-pocet-slovakov-najvacsiu-skupinu-tvorili-ludia-po-40-ke-319005>

voči niektorému svojmu veriteľovi a 30% omeškaní nastalo kvôli nedostatku peňazí v čase splatnosti.²⁰

- ▶ Podľa údajov Eurostatu (prieskum SILC 2017) je na Slovensku ohrozených chudobu 12,4% populácie čo je približne 650,000 ľudí (*kritériom je príjem pod 60% celoštátneho mediánu čiže nižší než 360 € mesačne*).²¹ Až 280.000 slovenských domácností sa podľa Eurostatu cíti byť veľmi zaťažených splátkami pôžičiek, leasingov alebo kúpou na splátky.²² Ten istý prieskum uvádza, že z 35% ľudí v tzv. materiálnej deprivácii nevie čeliť nečakaným výdavkom a 7% má problém s uhrádzaním bývania, energií alebo hypotéky (*za ľudí v materiálnej deprivácii sú považovaní tí čo si nemôžu dovoliť 3 z 9 vecí: úhrada nájmu/energií/hypotéky, týždeň dovolenky mimo domu ročne, jedno mäsité jedlo denne, nečakané výdavky, platby za mobilný telefón, kúpa farebného televízora TV, kúpa automatickej práčky, auto, úhrada tepla*).²³
- ▶ Problém ohrozenia dlžníkov je na Slovensku o to väčší, že Slováci si nevytvárajú žiadne finančné rezervy, prípadne sú ich finančné rezervy nedostatočné. Prieskum nadácie Partners a agentúry Focus ukazuje, že 63% Slovákov neodkladá ani 10% z príjmu.²⁴

Z uvedených údajov je celkom zrejmé, že problém splácania dlhov a súvisiace ohrozenie chudobou sú realitou aj na Slovensku. Nadmerné zadlženie môže viesť až k piatim rôznym formám spoločenského vylúčenia:

- a) vylúčenie prístupu k finančným službám a informáciám
- b) cenové vylúčenie (ľudia môžu získať prístup k finančným produktom iba za cenu, ktorú si nemôžu dovoliť)
- c) vylúčenie z podmienok (podmienky spojené s finančnými produktmi ich sú neprimerané pre nadmerne zadlžených ľudí)

- d) seba vylúčenie ľudí s veľkým dlhom, spôsobené stratou ich sebadôvery
- e) celkové sociálne vylúčenie²⁵

Sociálne vylúčenie ľudí pod hranicou chudoby znamenajú 650.000 sociálne nespokojných, nadmerne zadlžených a chudobných voličov, čo môže priniesť reálne ohrozenia súčasného poriadku štátu, trebárs aj v podobe voľby extrémizmu ako alternatívy k súčasnému systému. Obrovským rizikovým faktorom je aj to, že kým ohrozenie chudobou a insolvenčnou sa ešte pár rokov dozadu týkalo vo väčšine európskych krajín hlavne nezamestnaných, v súčasnosti v mnohých štátoch pribúdajú chudobní či insolventní dôchodcovia a mladí ľudia (z ktorých mnohí ešte neboli ani na pracovnom trhu). Sociálne ohrozenia týchto skupín obyvateľstva môžu zásadne zmeniť charakter spoločnosti a názor ľudí na schopnosť vlád riešiť ich problémy.

Prečo veritelia a štát potrebujú bezplatné dlhové poradne

Hlavné rizikové skupiny nezvládania dlhov sú všade rovnaké: nie sú vôbec iba ľudia s nízkym príjmom (*ktorí by úver od väčšiny veriteľov aj tak nedostali*), ale najmä ľudia čeliaci rozvodu alebo separácii páru, nečakanej chorobe samého seba či člena blízkej rodiny, ľudia čeliaci inej nečakanej životnej problematickej situácii (napríklad neúspechom končiacemu podnikaniu, strate zamestnania a nemožnosti nájsť novú prácu s adekvátnym príjmom). Tieto riziká včas neodhalí ani taký profesionálny veriteľ, akým je banka. Jednak pri poskytovaní úveru tieto faktory ešte nemusí existovať, jednak samotný hromadný a automatizovaný proces vymáhania pohľadávok nedáva veľkým veriteľom dostatok individuálnych informácií o osobnej situácii dlžníka – na toto banky ani iní veľkí veritelia nemajú ani kapacity, ani správne nastavený vymáhací proces. Tým sa veľa ich dlžníkov dostáva po čase celkom zbytočne do osobného bankrotu, na ktorom opäť stráca najmä veriteľ.

20 European Consumer Payment Report 2018, Intrum, str. 44, <https://www.intrum.com/ecpr2018/>

21 EU SILC 2017: Zisťovanie o príjmoch a životných podmienkach domácností v SR. Štatistický úrad Slovenskej republiky, 2018, str. 45, ISBN 978-80-8121-623-7

22 Tamtiež, str. 54

23 Tamtiež, str. 79

24 European Consumer Payment Report 2018, Intrum, str. 44, <https://www.intrum.com/ecpr2018/>

25 Dve tretiny Slovákov si nevytvára finančnú rezervu. Rodinka.sk, 31. 10. 2017, <https://www.rodinka.sk/vazne-veci/rodinne-financie/dve-tretiny-slovakov-si-nevytvara-financnu-rezervu/>

Známy výskum vo Veľkej Británii jasne preukázal, že kým v bežnej populácii trpí psychickými problémami každý štvrtý človek, v prípade nadmerne zadlžených je to každý druhý²⁶ ²⁷ (*bud' sa dostal do dlhov kvôli psychickým problémom alebo psychické problémy sú následkom dlhu*) – banka či iný veľký veriteľ tento problém dlžníka za normálnych okolností nemôže nijako odhaliť (najmä ak vznikne až neskôr následkom dlhu), avšak **šancu na splatenie** dlhu to významne znižuje. Rovnako je to s dopadom dlhu na osobnosť dlžníka: objavujú sa zmeny osobnosti, ktoré sú signalizované fyzickými (somatickými) symptómami vedúcimi následne k psychickým poruchám (únava, nechutenstvo, vysoký tlak, oslabenie imunity, poruchy libida, vznik závislosti na alkohole, fajčení, drogách či automatoch) a psychologickými symptómami (emočné a kognitívne poruchy, zmena sociálneho vnímania, stres, pocit hanby, viny a ľútosť, strata hrdosti, frustrácia, skrývanie problému pred inými, pocity úzkosti, sklon prenášať strach a úzkosť do iných sfér svojho života). Čím dlhšie takéto negatívne emócie zmietajú osobnosťou dlžníka, tým menšia je šanca dostať dlh pod kontrolu. Akú však má šancu veľký veriteľ s automatizovaným a masovým vymáhacím procesom, že včas či vôbec odhalí tieto symptómy?

A práve tu je nenahraditeľná úloha dlhového poradcu – venuje sa dlžníkovi individuálne a týmto spôsobom má veľkú šancu odhaliť a odstrániť pôvodnú príčinu neplatenia dlhu (napr. pracovať s dlžníkom na odstránení osobnostných porúch, rodinných problémov, obnovy strateného príjmu a pod.). Podmienkou však je, aby sa k nemu dlžník dostal včas. Práve tu môžu banky a iní veritelia využiť svoje možnosti a posilať dlžníkov proaktívne za dlhovým poradcom (možno aj uložiť dlžníkovi takúto povinnosť) ihneď ako **dôjde k neuhradeniu jednej či dvoch splátok, v prípadoch keď dlžník žiada zníženie splátok či iné úľavy. A ak banky budú žiadať stanovisko poradcu pred poskytnutím dlhu pri žiadateľoch, ktorí sú už pri poskytovaní úveru na hranici kritérií kredibility**, výsledky môžu byť ešte lepšie. Predídenie neskoršiemu osobnému bankrotu je pre banky a iných veľkých veriteľov ekonomicky výhodné, ak si uvedomíme vyššie uvedený fakt, že

len necelých 5% zbankrotovaných Slovákov malo dost prostriedkov aspoň na čiastočnú úhradu dlhov (inými slovami 95% Slovákov išlo do bankrotu až v čase, keď už nemali vôbec nič).

Ak banky a iní veľkí veritelia odkážu klienta dobrovoľne či povinne na dlhového poradcu, tento bude riešiť príčinu zadlženia a prinesie trvalejší efekt, zatiaľ čo banka obvykle rieši iba následok (vymáha dlh) a vyššie spomínané symptómy rizika obvykle ani nevie odhaliť. Súčasní úveroví klienti bánk budú odovzdaní do starostlivosti poradcu začnú po určitom čase opäť splácať dlhy načas a nepôjdu do osobného bankrotu. V tej súvislosti klesnú náklady na vymáhanie dlhov, odpisy nevyužitých dlhov aj náklady vo forme opravných položiek k pohľadávkam. A navyše banky zrejme získajú nových klientov zo skupín, ktoré by dnes úver nezískali, ale po spolupráci s poradcom budú mať osobné financie optimalizované a budú mať reálnu šancu dostať úver od banky, čiže nepôjdu zbytočne na čierny trh k úžerníkom či nebankovým spoločnostiam.

Okrem veľkých veriteľov je existencia dlhového poradenstva nepochybne výhodná aj pre štát, regionálnu samosprávu a obce. Spotrebiteľia v spore s veriteľom o spotrebiteľský úver nájdu u dlhového poradcu účinnú mimoprávnu pomoc (ekonomickú či psychologickú). Dlhový poradca pomôže zvládnuť dlh najmä osobám s nižšou finančnou gramotnosťou, ktoré dnes nikto systematicky a dlhodobo neučí hospodáriť, a tým sa predíde ich neskoršej zbytočnej exekúcii či bankrotu. Významný ozdravný vplyv môžu mať dlhový poradcovia aj na dlžníkov, ktorí už prešli osobným bankrotom a nedávajú žiadnu záruku, že neupadnú do bankrotu znova (hoci až p zákonom 10-ročnom limite). Práve bankrotom oddlžených ľudí by mal štát povinne posilať k dlhovým poradcom, aby ich krok za krokom naučili hospodáriť a mohli by od poradcu dostať niečo ako „finančný vodičský preukaz“ dokladujúci ich novozískanú finančnú gramotnosť. Štátne Centrá právnej pomoci, ktoré dnes dlžníkom pomáhajú na ceste k osobnému bankrotu, trápi dnes práve najviac otázka, ako predísť bankrotovej recidíve. Samotné centrá na to nemajú kapacity, odbornosť ani zákonný mandát – toto môže byť len úloha štátom financovaného dlhového poradcu.

26 GRANT THORNTON: Emotion and the Psychology of Debt. Institute of Welfare, UK, 2013. Zdroj: <http://instituteofwelfare.com/resources/Debt.pdf>

27 NEILL, Gareth: The Psychology of Debt. Grant Thornton, UK, 2011. Prezentácia k výsledkom projektu čerpaná zo zdroja: https://azslide.com/queue/the-psychology-of-debt_5a0e66a61723dd01a9a073e9.html

Prínosom pre štát bude nepochybne aj fakt, že rozumné hospodárenie dlžníkov (potom ako prešli poradenstvom) pomôže dlžníkom v exekúcii reálne splatiť dlhy a **opäť sa oficiálne zamestnať** – je to určite stabilnejšie riešenie než opakujúce sa hromadné exekučné amnestie, ktoré postihujú aj poctivých veriteľov. Ak bude dlhový poradca **pôsobiť aktívne aj v oblasti prevencie, čiže radiť už ľuďom, ktorí sa plánujú zadlžiť**, predíde sa ich neskoršiemu zataženiu nezvládnuteľným dlhom (ak si nepožičiavajú naozaj len na **základné životné potreby**). Všetky uvedené aspekty znížia nároky na štát, regióny a obce ohľadom starostlivosti o sociálne odkázané osoby.

Kde dnes môže nájsť pomoc slovenský dlžník

Nedá sa povedať, že by dnes na Slovensku žiadna bezplatná pomoc dlžníkom neexistovala. Nemáme však ucelený systém integrovaného a komplexného bezplatného poradenstva dlžníkom – existuje iba viacero od seba oddelených systémov (ktoré navzájom systematicky nespolupracujú, hoci na osobnej a miestnej úrovni neraz k sebe cestu nachádzajú). Medzi tieto systémy patria:

- ▶ **Centrum právnej pomoci**, štátna rozpočtová organizácia zriadená zákonom č. 327/2005 Z.z. o poskytovaní právnej pomoci osobám v materiálnej núdzi v znení neskorších predpisov. Hoci pôsobnosť centra je dnes veľmi široká, v prípade dlhov pomáhajú dnes najmä osobám, ktoré majú ambíciu vstúpiť do procesu osobného bankrotu. Kapacity centra dnes dovoľujú v podstate iba pomáhať dlžníkom s prípravou dokumentácie pre podanie návrhu na osobný bankrot (konkurz či splátkový kalendár) a prevziať starostlivosť o klienta až do určenia správcu. Pri návrhoch na konkurzy s CPP spolupracujú individuálne pracovníci komunitných centier, ktorí pomáhajú nielen s prípravou písomných podkladov, ale aj s vplývaním na budúce rozumné hospodárenie dlžníka.
- ▶ **Bankový ombudsman** je pozícia zriadená Slovenskou bankovou asociáciou, avšak už z jej podstaty vyplýva, že pomáha najmä dlžníkom, ktorí majú pocit, že boli poškodení konaním banky. Konzultačná činnosť ombudsmana je však o niečo širšia.
- ▶ Široké spektrum **spotrebiteľských organizácií** a združení, ktoré vystupujú v oblasti ochrany

spotrebiteľa aj v jeho sporoch s veriteľmi a v tej istej oblasti pôsobí aj **Komisia pre posudzovanie podmienok v spotrebiteľských zmluvách** pri Ministerstve spravodlivosti SR, ktorá chráni spotrebiteľov, vrátane dlžníkov, pred neférovým správaním veriteľov.

- ▶ Rôzne **neziskové organizácie a nadácie**, napríklad organizácia *Človek v ohrození* má projekt finančnej gramotnosti v Prešovskom kraji a snaží sa u vybudovať platformu združujúcu všetky záujmové skupiny z verejného aj súkromného (tretieho) sektora, *Nadácia pre deti Slovenska* má projekt zvyšovania finančnej gramotnosti pre mladých dospelých pripravujúcich sa opustiť Detský domov, v marginalizovaných rómskych komunitách pôsobia dobrovoľníckym spôsobom priamo v teréne *tzv. komunitné centrá*, ktoré sa venujú zadlženým ľuďom individuálne).
- ▶ **Cirkvi a charity**, ktoré poskytujú zadlženým ľuďom v materiálnej núdzi *skôr samotnú materiálnu pomoc, a v menšej miere psychologickú pomoc, napríklad cez celosvetovú site katolíckej cirkvi pod názvom Anonymní dlžníci*).

Na Slovensku nemáme dnes žiadny systematický výskum miery nadmerného zadlženia, jeho vplyvu na spoločnosť, miery ohrozenia chudobou, ani výskum súvislostí mentálnych problémov a psychických závislostí vo vzťahu k dlhu. Čiastočne h nahrádza štatistika SILC (jednak *tzv. zisťovanie o príjmoch a životných podmienkach domácností v SR* a jednak *tzv. indikátory chudoby a sociálneho vylúčenia*) – prieskum je spracovávaný ŠÚ SR na báze metodiky Eurostatu. Prieskum má síce pre poznanie situácie na Slovensku veľký význam, avšak pozerá sa viac na stranu príjmov a toho, čo si za tieto príjmy obyvateľstvo môže kúpiť, čiže nerieši stránku zadlženia ako takého a ani jeho primeranosti či nadmernosti.

V slovenských školách v súčasnosti objavuje vyučovanie tém finančnej gramotnosti v rámci osnov ISCED-1 (prvý stupeň základných škôl) a ISCED-2 (druhý stupeň základných škôl a nižšie ročníky osemročných gymnázií) a spektrum odporúčaných tém je pomerne komplexné a široké. Problémom však je, že témy sú roztratené v mnohých vyučovateľských predmetoch a preto sa reálne vykrývajú rôznymi spôsobmi, za ktorými často ani učiteľ ani žiak nevidí dostatočne jasne tému finančnej gramotnosti – ak sa napríklad v matematike zadá príklad, ktorý

je obsahovo finančný, ale dôraz sa kladie na vysvetlenie matematického postupu a nie finančných súvislostí, nemôžeme čakať pozitívny efekt na zvýšenie finančných zručností. Mnohé školy sú v témach finančnej gramotnosti ďalej, ale je to viac individuálnou snahou jednotlivých učiteľov či vedenia školy, než samotnou štruktúrou osnov. Skutočné systematické vyučovanie finančnej gramotnosti na základných a stredných školách by chcelo skôr zavedenie samostatného predmetu s dostatočným odborným zaškolením učiteľov.

Okrem škôl v najširšom zmysle, primeraná finančná gramotnosť chýba špecifickým skupinám – mladým ľuďom opúšťajúcim detské domovy, prepusteným väzňom po rokoch vylúčenia zo spoločnosti a pod. Tieto sociálne skupiny nemajú ekonomické návyky (sporenie, rozdelenie príjmu na pokrytie potrieb celého mesiaca), nie sú zvyknutí pokrývať všetky svoje potreby z pravidelného príjmu a trpia finančnou naivitou – podvodníci od nich ľahko vyľákajú peniaze na pochybné investície. Ak pri ich návrate do spoločnosti nedostanú primerané základy finančnej gramotnosti, ľahko budú sklzánu na šikmú plochu, alebo sa na ňu vrátia. Prestanú dôverovať spoločnosti a neveria, že sa dá slušne žiť z poctivého príjmu. Chýbajú im totiž vzory, ku ktorým by mohli vzhliadať.

Ako zaviesť bezplatné dlhové poradne u nás?

Ak vás vyššie uvedené argumenty presvedčili, že dlhové poradenstvo na Slovensku nie je možnosť ale nutnosť, a že jeho zavedenie v iných krajinách nebolo rozmarom bánk či politikov, ale pochopením urgentnej spoločenskej potreby, asi vás neprekvapí, že myšlienka založenia bezplatných dlhových poradní prichádza aj na Slovensko. Za iniciatívou v tejto chvíli stoja dve fyzické osoby, ktoré sa o potrebe bezplatného dlhového poradenstva snažia presvedčiť veriteľov aj štát – je to autor tohto článku, ktorý pracuje v oblasti pohľadávok 17 rokov (zatiaľ na strane veriteľov) a skúsená banková odborníčka Jana Moreels. Obaja pripravili detaily projektu a v týchto týždňoch iniciujú rokovania s možnými poskytovateľmi zdrojov. Veríme, že pre uvedenú myšlienku sa nájde podpora na strane bánk prípadne iných veľkých veriteľov a aj na strane štátu. Samozrejme, ak čitateľ reprezentuje veľkého veriteľa a vidí priestor pre vstup jeho firmy do projektu, radi s ním projekt prerokujeme, stačí sa nám ozvať (peter.daniel@mail.telekom.sk).

Projektovým zámerom je vytvoriť na Slovensku integrované dlhové poradenstvo, ktoré bude zahŕňať (1) ekonomicko-finančné rady, (2) právnu pomoc a (3) sociálno-psychologickú pomoc dlžníkom. Nemáme ambície vstupovať do sféry vyhradenej Centru právnej pomoci, ani nahrádzať psychologické poradne, psychoanalytikov či psychiatrov. Našou ambíciou je správne identifikovať korene problému zadlženia každého konkrétneho dlžníka, spolupracovať s ním na odstránení pôvodu problému, poskytnúť mu akútnu pomoc a v prípade potreby ho nasmerovať aj na iné odborné organizácie. Chceme vybudovať na celom území Slovenska 3 kamenné poradne, ktoré by boli schopné poskytovať aj pravidelné výjazdové poradenstvo v ďalších 10-12 slovenských mestách. Poradenstvo poskytované poradňami bude mať jednak podobu osobných stretnutí, jednak bezplatnej i platenej telefonickej linky a v neposlednom rade aj emailových konzultácií.

Pokiaľ ide o obsah a rozsah poradenstva, v každej poradni by mal byť k dispozícii ekonóm, právnik aj psychológ a poradenstvo pre toho istého dlžníka môže byť vyskladané z dvoch alebo troch typov pomoci súbežne (ekonomické, právne, psychologické). Každý z uvedených troch typov poradenstva je zameraný v troch rôznych rozsahoch (stupňoch), od jednoduchej konzultácie (1-2 stretnutia spolu v trvaní 1-4 hodiny), cez štandardné poradenstvo (3-7 stretnutí spolu v trvaní 9-21 hodín) až po komplexné detailné poradenstvo (8-12 stretnutí spolu v rozsahu 16-48 hodín). Ekonomické poradenstvo môže mať podobu rýchlej analýzy jedného problematického dlhu a nastavenia ďalších krokov, cez hlbšiu analýzu výdavkov klienta a poskytnutie rád pre konsolidáciu a optimalizáciu úverov, pôžičiek či poisťiek, až po hĺbkovú príjmovú, výdavkovú a majetkovú analýzu, optimalizáciu príjmov klienta a zostavenie dlhodobého rodinného rozpočtu pre klienta, vrátane sledovania jeho plnenia po určitý čas. Právne poradenstvo začne jednoduchými úkonmi - právnu analýzou jedného zmluvného vzťahu a poskytnutia rád o ďalších krokoch, cez komplexnú právnu analýzu záväzkov klienta a posúdenie ich rizika, pomoc s prípravou podaní pre veriteľov, až po prípadné zastupovanie klienta v rokovaní s veriteľmi, ak je to nevyhnuté. Psychologické poradenstvo začína od jednoduchej psychodiagnostiky klienta a akútnej krízovej intervencie, cez individuálnu či skupinovú terapiu zameranú na ovplyvnenie jeho osobnosti,

najmä pokiaľ ide o klientov vzťah k problému zadlženia, až po odporúčanie ďalších špeciálnych terapeutických postupov, prípadne odporúčanie návštevy psychiatra, ak je dlžníkov problém zrelý na tento typ odborného zásahu. Počítame aj s tým, že časom budú poradne poskytovať komplexné poradenstvo osobám, ktoré úspešne prešli osobným bankrotom a je potrebné preventívne pracovať na tom, aby do neho znova neupadli.

Dlhoví poradcovia musia byť nezávislí (nikdy nepracujú pre konkrétnych poskytovateľov finančných produktov a neodporúčajú ich produkty a služby), nestranní (nestoja na strane dlžníka ani veriteľa, ale na strane ozdravenia financií klienta), diskretní (pokiaľ ide o informácie, ktoré sa dozvedeli od klienta), musia rešpektovať osobnosť klienta (neposudzovať jeho postoje k dlhu a peniazom, ale aktívne ich ovplyvňovať s rešpektom k individualite klienta) a ich rady musia byť *lege artis*, v súlade s najnovšími odbornými a vedeckými poznatkami z danej oblasti. Poradcovia si budú musieť neustále prehlbovať vzdelanie a konečným cieľom je vytvoriť aj odbornú certifikáciu poradcov, aby sa zabezpečila nielen vysoká kvalita poradenstva, ale aj vysoká stabilita ľudí pracujúcich v pozícii dlhového poradcu. Poradcovia budú musieť mať niekoľkoročné skúsenosti z relevantnej oblasti poradenstva, budú to skúsení účtovníci, právnici, psychológovia, sociálni pracovníci, ex-zamestnanci inkasných agentúr a pod.

Pre získanie medzinárodného kreditu a medzinárodného know-how bude dôležité, aby sa slovenské dlhové poradne začlenili do medzinárodných odborných organizácií – či už je to **Európska sieť proti chudobe** (EAPN – *European Anti-Poverty Network*, www.eapn.eu, <https://www.facebook.com/EuropeanAntiPovertyNetwork/>) alebo **Európska sieť spotrebiteľských dlhov** (ECDN – *European Consumer Debt Network*, www.ecdn.eu, <https://www.facebook.com/ecdn.page/>). EAPN má už dnes svoje zastúpenie na Slovensku v podobe organizácie Slovenská sieť proti chudobe (SAPN) so sídlom v Košiciach, ktorá združuje viac než 30 organizácií a jednotlivcov.

Predpokladáme, že sieť dlhových poradní by mohla obslúžiť okolo 10.000 klientov ročne, z toho asi 3.500 na osobných stretnutiach (okolo 85% z nich v kamenných poradniach a zvyšných 15% pri výjazdovom poradenstve), ďalších 3.500 formou emailovej komunikácie a okolo 3.000 klientov ročne formou telefonických rád poskytnutých buď na bezplatnej linke (dva dni v týždni) alebo na štandardnej linke (ďalšie tri dni v týždni).

Prvotný plán je založiť dlhové poradne ako neziskovú organizáciu poskytujúcu všeobecne prospešné služby (podľa zákona č. 213/197 Z.z. o neziskových organizáciách poskytujúcich všeobecne prospešné služby v znení neskorších predpisov). Súčasný časový plán projektu hovorí o prípravnej fáze počas roka 2019, pilotnej prevádzke prvej kamennej poradne od januára 2020 (spolu s 3-7 miestami pravidelných výjazdových poradní), úplnej prevádzke 3 kamenných poradní od januára 2021 (zároveň s 10-12 miestami výjazdových poradní) a napokon o cieľovom stave od januára 2022, kedy by prevádzka poradní mala byť rozšírená o zškolených dobrovoľníkov, mali by pribudnúť viaceré odborné semináre k finančnej gramotnosti, odborná certifikácia poradcov, odborný výskum o stave zadlženosti obyvateľstva v SR a mala by sa vytvoriť spoločná platforma spolupráce slovenských organizácií poskytujúcich pomoc nadmerne zadlženým osobám. Samozrejme, ak projekt čo najskôr zaujme čo najširšie spektrum veriteľov a štátnych inštitúcií a podarí sa zhromaždiť zdroje na rýchlejší rozbeh projektu, bude možné časový plán výrazne skrátiť (aj od dva roky) a všetky uvedené aktivity začať realizovať už v rokoch 2019-2020. Ako iniciátor projektu úprimne verím, že presvedčíme zodpovedných ako veľmi dnes Slovensko potrebuje pomôcť nadmerne zadlženým a aké prospešné je to nie len pre štát a dlžníkov, ale aj pre veriteľov samotných.

*Autorom článku je JUDr. Ing. Peter Daniel, PhD.,
 člen Správnej rady Slovenskej asociácie podnikových
 finančníkov a spoluautor projektu zriadenia
 bezplatných dlhových poradní na Slovensku*

Použitá literatúra:

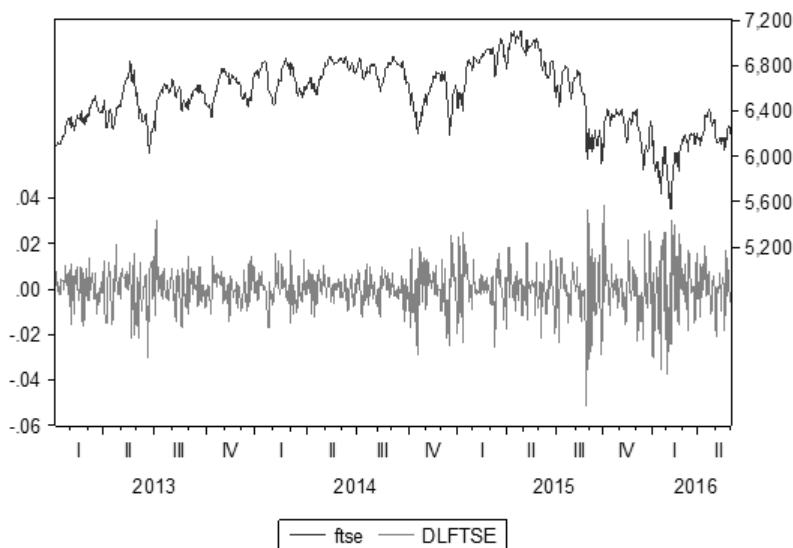
- 1) DANIEL, Peter: Dlh mení osobnosť človeka a je zdrojom duševných porúch (vybrané poznámky k psychológii a sociológii dlhu). Finančný manažér (odborný časopis Slovenskej asociácie podnikových finančníkov), roč. XVIII, č. 1/2018, str. 6-20, ISSN 1335-5813
- 2) Debt Advice at the Money Advice Service. Money Matters, publication of the Consumer Debt Network European, No. 13, Vol. 2016/2017, str. 23
- 3) DE WOLFF OLSON, Stefanie: Debt Advice in Denmark. Money Matters, publication of the Consumer Debt Network European, No. 13, Vol. 2016/2017, str. 20-21
- 4) Dve tretiny Slovákov si nevytvára finančnú rezervu. Rodinka.sk, 31. 10. 2017, <https://www.rodinka.sk/vazne-veci/rodinne-financie/dve-tretiny-slovakov-si-nevytvara-financnu-rezervu/>
- 5) EAPN Sweden: Poverty in Sweden 2018 – Facts, Trends, Experiences and Reflections. December 2018, <https://www.eapn.eu/wp-content/uploads/2019/01/EAPN-EAPN-SE-Poverty-Watch-2018-En-Final.pdf>
- 6) European Consumer Payment Report 2018, Intrum, str. 44, <https://www.intrum.com/ecpr2018/>
- 7) EU SILC 2017: Zisťovanie o príjmoch a životných podmienkach domácností v SR. Štatistický úrad Slovenskej republiky, 2018, ISBN 978-80-8121-623-7
- 8) GRANT THORNTON: Emotion and the Psychology of Debt. Institute of Welfare, UK, 2013. Zdroj: <http://instituteofwelfare.com/resources/Debt.pdf>
- 9) GROTH, Ulf – MALTRY, Christian – RICHTER, Claus – ZIMMERMANN, Dieter – ZIPF, Thomas: Praxishandbuch Schuldnerberatung, 26. Aktualisiert edition, Luchterhand-Verlag 2018, ISBN 978-3-472-01680-9
- 10) HEDIN, Elisabeth: Budget- and Debt Advice in Sweden in 2015. Money Matters, publication of the Consumer Debt Network European, No. 13, Vol. 2016/2017, str. 16-19
- 11) KERSCHBAUMMAYER, Christa: Factors of Success Debt Advice in Austria. Money Matters, publication of the Consumer Debt Network European, No. 13, Vol. 2016/2017, str. 8-9
- 12) KORCZAK, Dieter: Factors for Success Debt Advice in Germany. Money Matters, publication of the Consumer Debt Network European, No. 13, Vol. 2016/2017, str. 4-6
- 13) MABS Quarterly Report on Key Statistics for Q4 2018 https://www.mabs.ie/downloads/statistics/Mabs_National_Stats_Report_2018_Q4.pdf
- 14) MATTHES, Christoph: Budget and Debt Counselling Services in Switzerland. Money Matters, publication of the Consumer Debt Network European, No. 13, Vol. 2016/2017, str. 17
- 15) MATTILA, Minna: Debt Advice in Finland. Money Matters, publication of the Consumer Debt Network European, No. 13, Vol. 2016/2017, str. 14-15
- 16) NEILL, Gareth: The Psychology of Debt. Grant Thornton, UK, 2011. Prezentácia k výsledkom projektu čerpaná zo zdroja: https://azslide.com/queue/the-psychology-of-debt_5a0e66a61723dd01a9a073e9.html
- 17) V roku 2018 zbankrotoval rekordný počet Slovákov: najväčšiu skupinu tvoria ľudia po 40-ke. Dnes24.sk, <https://www.dnes24.sk/v-roku-2018-zbankrotoval-rekordny-pocet-slovakov-najvacsiu-skupinu-tvorili-ludia-po-40-ke-319005>
- 18) Vysoké tempo osobných bankrotov pokračuje. Teraz.sk, <https://www2.teraz.sk/ekonomika/vysoke-tempo-osobnych-bankrotov-pokra/377096-clanok.html>

Zachytenie transmisného mechanizmu volatility medzi akciovými trhmi

Stanislav KOVÁČ

Význam zachytenie transmisného mechanizmu volatility je primárne zaujímavým pre odhadnutie rýchlosti a pravdepodobnosti prenosu nákazy medzi jednotlivými akciovými trhmi, ale už samotné modelovanie volatility je spojené s viacerými problémami, ktoré vyplývajú zo štatistických vlastností finančných dát. Medzi najznámejšia patria:

1. nestacionárnosť ceny aktív,
2. autokorelácia štvorcov rezíduí, resp. absolútnych hodnôt rezíduí,
3. zhlukovanie volatility spojitého výnosu,
4. pravdepodobnostné rozdelenie so širšími koncami,
5. pákový efekt,
6. sezónnosť,
7. spoločný pohyb volatility.

Graf 1 Vývoj indexu FTSE 100 a spojitého výnosu (predpona dl- označuje spojitý výnos) od 1. 1. 2013 do 1. 6. 2016 (denné dáta)

Prameň Vlastné spracovanie.

Na analýzu finančných časových radov a modelovanie volatility sa používajú rôzne metódy, napr.: dekompozičná, ktorá rozkladá časový rad na trendovú, cyklickú, sezónnu a náhodnú zložku, ďalšou je metodológia Boxa a Jenkinsa [1]. Z priebehu finančných časových radov (pozri graf 1) je zrejmé, že ich volatilita ako aj úroveň sa v čase menia. Lineárne modely typu ARMA predpokladajú konštantný podmienený rozptyl, preto nemôžu byť použité.

S dynamickým riešením pre zachytenie štatistických zákonitostí spojených s finančnými časovými radmi prišiel Engle [4], ktorý predstavil model triedy ARCH (Auto-Regressive Conditionally Heteroscedastic Model). Engle ho použil na skúmanie inflácie v Spojenom kráľovstve po tom, ako diskutoval s odborníkmi ako sú J. Durbin či D. Sargan na Londýnskej škole ekonómie už v roku 1979 o hypotéze Milтона Friedmana, že primárnou príčinou hospodárskeho cyklu je neschopnosť predikovať infláciu. Pričom samotná úroveň inflácie nie je dôvodom cyklu, avšak budúce náklady a úroveň cien vyplývajúce z inflácie môžu viesť k nižšiemu sklonu podnikateľského prostredia k investíciám s následným efektom recesie, tzn. že neistota sa v čase mení. Ak neistotu v modeli reprezentuje náhodná zložka (chyba prognózy), tak Engle predpokladal, že jej rozptyl sa v čase mení, ergo je heteroskedastický. ARCH model predstavuje heteroskedastický model, v ktorom súčasná odhadovaná náhodná zložka závisí od predchádzajúcej. Dôležitou vlastnosťou ARCH modelu (ako aj celej triedy ARCH modelov) je zachytenie zhlukovania volatility vo finančných dátach. Označuje sa ako ARCH(p), kde p v zátvorke predstavuje počet oneskorení štvorcov rezíduí. Už pri prvej aplikácii Engle zistil, že na adekvátne modelovanie je nevyhnutná veľká dĺžka oneskorenia p , čo má za následok relatívne veľký počet parametrov. V súčasnosti existuje niekoľko viac či menej využívaných modifikácií. Najvplyvnejšími modelmi boli tie prvé: GARCH, EGARCH a GJR-GARCH.

V našej analýze na modelovanie transmisného mechanizmu využijeme viacrozmerný model podmienených korelácií označený ako DCC (Dynamic Conditional Correlations), ktorý bol predstavený autormi Engle a Sheppard [3]. Vo svojej práci ukázali, že problém viacrozmerného podmieneného rozptylu môže byť zjednodušený do formy odhadovania jednorozmerných GARCH modelov pre každé individuálne aktívum, z ktorých si ponechali transformované reziduály a potom ich použili na odhad estimátora podmienenej korelácie. Teoretické východiská aplikovali na odhad matice podmienenej kovariancie 100 aktív používajúc S & P 500 sektorové indexy a Dow Jones Industrial Average aktíva.

V prípade transmisného mechanizmu je nevyhnutné brať do úvahy previazanosť búrz v podobe interakcie a integrácie. Interakcia predstavuje simultánne pôsobenie aspoň dvoch účastníkov systému. V našom prípade systém predstavuje globálny trh, účastníkmi sú jednotlivé burzy a faktorom interakcie je prenos informácií, šokov a teda prenos volatility vo finančných časových radoch. Sila interakcie rastie priamo úmerne so silou integrácie medzi jednotlivými trhmi. Sila integrácie predstavuje intenzitu interdependencie medzi trhmi. Je možné vyvodiť záver, že čím silnejšie je pôsobenie faktorov, tým interakcia búrz rastie a súčasne sa prehĺbuje integrácia. Nasledujúci princíp platí aj opačne, čím sú trhy integrovanejšie, tým silnejšie je pôsobenie faktorov interakcie medzi nimi. Stupňom previazanosti búrz krajín, vybraných pomocou rôznych hľadísk, sa zaoberajú mnohé práce už desaťročia, napr.: Voronkova [6] či Schotman a Zalewska [5].

Metodologický postup analýzy

Odhad DCC modelu sa skladá z dvoch krokov a každý krok vyžaduje niekoľko etáp. Nultou etapou nášho výskumu je východisková ekonometrická analýza, kde skontrolujeme základné predpoklady kladené na modelovanie finančných časových radov prostredníctvom viacrozmerných GARCH modelov. Táto etapa sa skladá z:

1. výpočtu spojitých výnosov z časových radov cien: nech P_t reprezentuje cenu aktíva, R_t výnos a $t = 1, 2, \dots, T$, potom:

$$\ln(1 + R_t) = \ln(P_t/P_{t-1});$$

1. nájdenia vhodného úrovňového modelu pre spojitý výnos: ARIMA model (pozri Cryer a Chan, [2]);
2. diagnostika rezíduí: testovanie normality, autokorelácie, stacionarity a prítomnosť ARCH efektu.

Po nulte etape nasleduje prvý krok analýzy, v ktorom vyberieme jednorozmerný ARCH model porovnaním informačných kritérií, zhodnotením štatistickej významnosti parametrov a opäť zrealizujeme kontrolu rezíduí. My analyzujeme 3 typy jednorozmerných ARCH modelov (p rad ARCH člena, q rad GARCH člena, r rad asymetrie):

1. GARCH(p, q),
2. TGARCH(p, q, r),
3. EGARCH(p, q, r).

Na záver zrealizujeme modelovanie dynamických podmienených korelácií, ktoré prezentujeme graficky. Model DCC definujeme pre spojitý výnos n aktív (bez potreby AR a MA členov):

$$\begin{aligned} \mathbf{r}_t &= \boldsymbol{\mu}_t + \boldsymbol{\varepsilon}_t, \\ \boldsymbol{\varepsilon}_t &= \mathbf{H}_t^{1/2} \boldsymbol{\eta}_t, \\ \mathbf{H}_t &= \mathbf{D}_t \mathbf{R}_t \mathbf{D}_t, \end{aligned}$$

kde \mathbf{r}_t je vektor spojitých výnosov n aktív, $\boldsymbol{\mu}_t$ je vektor podmienenej strednej hodnoty výnosu, $\boldsymbol{\varepsilon}_t$ je vektor náhodných zložiek. \mathbf{H}_t je podmienená variančno-kovariančná matica pre $\boldsymbol{\varepsilon}_t$ a $\mathbf{H}_t^{1/2}$ je matica získaná napríklad Choleskeho dekompozíciou, $\boldsymbol{\eta}_t$ je vektor nezávisle a identicky rozdeleného časového radu s nulovou strednou hodnotou, jednotkovým rozptylom a nulovou kovarianciou. \mathbf{D}_t je diagonálna matica s podmienenými štandardnými odchýlkami pre $\boldsymbol{\varepsilon}_t$ získaná pomocou jednorozmerných modelov triedy ARCH a \mathbf{R}_t je matica s podmienenými korelačnými koeficientami, ktoré sa v čase menia. Wang a Moore [7] uvádzajú niekoľko vzťahov na zjednodušenie výpočtu matice \mathbf{R}_t .

Praktická aplikácia DCC modelu

V nasledujúcej časti využijeme metodologické východiská týkajúce sa finančných časových radov a modelov triedy ARCH na analýzu previazanosti burzového trhu Spojeného kráľovstva (FTSE 100) s burzovými trhami Nemecka (DAX), Česka (PX), Maďarska (BUX) a Poľska (WIG20). Sledovanie transmisného mechanizmu volatility medzi vybranými krajinami považujeme za zaujímavé z dôvodu procesov vedúcich k odchodu Spojeného kráľovstva z Európskej únie, o ktorom rozhodli obyvatelia Spojeného kráľovstva v referende 23. júna 2016. Prostredníctvom viacrozmerných modelov GARCH chceme poukázať na previazanosť jednotlivých trhov a potenciálny prenos a prelievanie volatility medzi nimi.

Pri rozbere použijeme denné údaje za obdobie od 1. januára 2013 až do 1. júna 2016¹, čo po zosynchronizovaní údajov predstavuje 796 pozorovaní. Dáta boli získané z webovej stránky www.stooq.com.

Výsledky východiskovej ekonometrickej analýzy sú prezentované v tabuľke 1. Možno potvrdiť predpoklad o nulovej strednej hodnote spojitého výnosu. Najvyššiu volatilitu vykazuje časový rad spojitého výnosu nemeckého burzového indexu, na druhú stranu najnižšiu volatilitu sme zistili v prípade časového radu spojitého výnosu burzového indexu Spojeného kráľovstva. Tiež je zrejmé, že špicatosť je vyššia u všetkých sledovaných premenných než v prípade normálneho rozdelenia, čo nasvedčuje, že rozdelenie sledovaných časových radov je relatívne leptokurtické. Na základe Jarqueovho-Berovho testu potvrdíme porušenie predpokladu normality. Testovanie autokorelácie prostredníctvom Ljungovej-Boxovej Q testovacej štatistiky sme zrealizovali do oneskorenia 199. Na hladine významnosti 1 % nemôžeme zamietnuť nulovú hypotézu o neprítomnosti autokorelácie v prípade všetkých spojitých výnosov. Na základe neprítomnosti autokorelácie sme rozhodli o konštantnom úrovňovom modeli pre všetky premenné. Ak sa bližšie pozrieme na Ljungovu-Boxovu Q testovaciu štatistiku v prípade štvorcových reziduálov, tak v ich prípade zistíme prítomnú autokoreláciu, čo naznačuje prítomnosť ARCH efektu, ktorú sme potvrdili Englovou LM testovacou štatistikou. Na testovanie stacionarity sme použili rozšírený Dickeyho-Fullerov test jednotkového koreňa úrovne. Vo všetkých prípadoch sme dospeli k záveru, že spojitý výnosy sú stacionárne.

¹ Prvotné analýzy boli realizované na dátach do 31. 12. 2018, avšak vykazovali vysokú sériovú koreláciu, preto sme pristúpili k ich skráteniu a to vylúčením neistého obdobia po referende v Spojenom kráľovstve.

Tabuľka 1 Východisková ekonometrická analýza

Štatistika/Test	dltse	dldax	dlbux	dlwig	dlpx
Priemer	0,0000	0,0003	0,0005	-0,0005	-0,0002
Medián	0,0005	0,0012	0,0004	-0,0002	0,0000
Maximum	0,3661	0,0374	0,0883	0,0353	0,0347
Minimum	-0,0516	-0,0533	-0,0588	-0,0566	-0,0396
Štandardná odchýlka	0,0095	0,0125	0,0120	0,0110	0,0096
Šikmosť	0,3609	-0,3393	0,3628	-0,4285	-0,3100
Špicatosť	5,5627	4,0406	8,2693	5,3761	4,1809
Jarque-Bera	234,81	51,12	937,17	211,34	58,92
(p-hodnota)	(0,000)	(0,000)	(0,000)	(0,000)	(0,000)
Ljung-Box Q(1)	0,179	0,399	2,342	0,193	3,253
(p-hodnota)	(0,673)	(0,528)	(0,126)	(0,661)	(0,071)
Ljung-Box Q(199)	214,27	236,58	190,55	183,24	200,92
(p-hodnota)	(0,218)	(0,035)	(0,654)	(0,782)	(0,449)
Ljung-Box Q ² (1)	14,469	6,645	53,451	6,691	12,414
(p-hodnota)	(0,000)	(0,010)	(0,000)	(0,010)	(0,000)
Ljung-Box Q ² (199)	628,27	700,61	246,34	248,38	202,20
(p-hodnota)	(0,000)	(0,000)	(0,010)	(0,010)	(0,423)
ARCH(1)	14,401	6,616	53,191	6,661	12,442
(p-hodnota)	(0,000)	(0,010)	(0,000)	(0,009)	(0,000)
Rozšírený Dickey-Fuller	-27,725	-27,516	-29,737	-26,288	-27,685
(p-hodnota)	(0,000)	(0,000)	(0,000)	(0,000)	(0,000)

Poznámka: Q² predstavuje označenie štvorcov rezíduí.

Vybrané vhodné jednorozmerné modely ARCH triedy pre jednotlivé spojité výnosy akciových indexov sú:

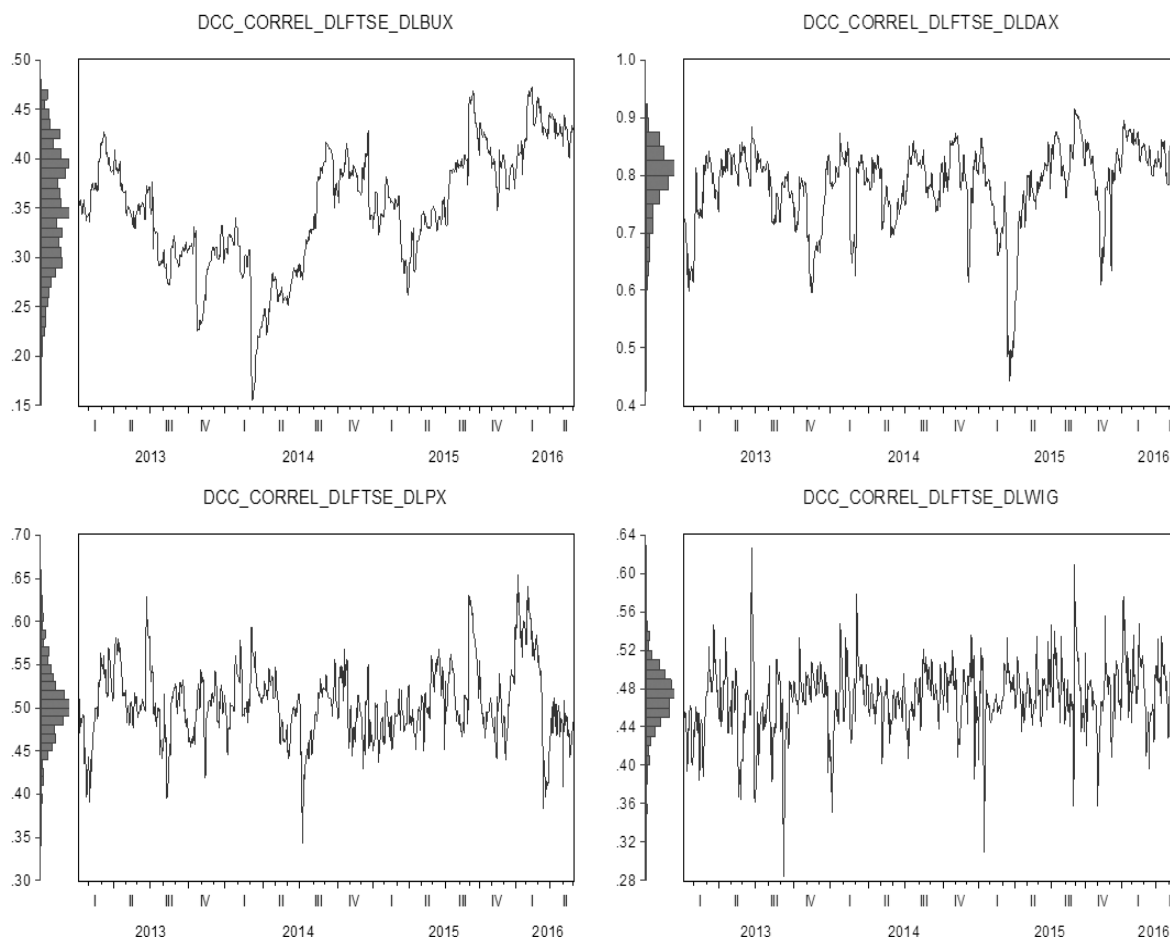
1. Spojené kráľovstvo (dltse) - TGARCH(1,1,2),
2. Nemecko (dldax) - EGARCH(1,1,1),
3. Maďarsko (dlbux) - EGARCH(1,1,1),
4. Česko (dlpx) - GARCH(1,1),
5. Poľsko (dlwig) - EGARCH(2,1,1).

Celé naše úsilie smerovalo k odhadu viacrozmerných modelov typu DCC pri rozbere transmisného mechanizmu volatility spojitého výnosu burzových indexov medzi Spojeným kráľovstvom a vybranou európskou skupinou.

Koeficient korelácie, ktorý sa v čase nevyvíja a je teda nepodmienený predchádzajúcim vývojom, nehovorí nič o rastových tendenciách previazanosti, takisto nám nič nepovie o rozptýlení korelácií v čase. Avšak je vhodné poukázať na silu priemernej previazanosti prostredníctvom nepodmienených koeficientov korelácie prezentované v tabuľke 2. Najsilnejšia previazanosť na základe nepodmienených koeficientov korelácie je medzi Spojeným kráľovstvom a Nemeckom. Najslabšia v prípade Spojeného kráľovstva a Maďarska.

Tabuľka 2 Koeficienty nepodmienenej korelácie

Kombinácie	Koeficient nepodmienenej korelácie
dltse – dldax	0,8235
dltse – dlbux	0,3438
dltse – dlpx	0,5347
dltse – dlwig	0,4629

Graf 2 Histogram a vývoj podmienených korelácií medzi výnosom FTSE 100 so zvyšnými krajinami v sledovanej skupine prostredníctvom DCC modelov
Prameň Vlastné spracovanie.

Z pohľadu vývojových tendencií podmienenej korelácie je najzaujímavejší priebeh v spojení výnosu burzového indexu Spojeného kráľovstva a Maďarska. Na grafe je zreteľne vidieť klesajúci charakter od prvého kvartálu 2013 do prvého kvartálu 2014, kedy sa vývoj mení a previazanosť nadobúda opačný charakter počas zvyšku sledovaného obdobia. Rozhodujúcim dôvodom nedostatočnosti nepodmienenej korelácie je práve tento jav, ktorý dokazuje, že napriek relatívne nízkej previazanosti, ktorú sme identifikovali v tabuľke 2, je možné očakávať rastúce tendencie aj v nasledujúcich obdobiach.

V januári 2013 začala kríza v Spojených štátoch, kedy dlh dosiahol hranicu 16,394 bilióna USD. Od roku 2014 trápí Ruskú federáciu finančná kríza. Nakoľko Spojené štáty predstavujú najväčšieho obchodného partnera a Ruská federácia najbližšieho geografického partnera Európskej únie môžu tieto skutočnosti ovplyvniť správanie investorov na finančných trhoch so sprievodným javom zvyšovania prepojenia trhov, aký je možné sledovať v prípade dvojice Spojeného kráľovstva a Maďarska.

Vo zvyšných prípadoch nie je možné sledovať ustálenú tendenciu vývoja. Rozkolísanie podmienenej korelácie v prípade spojenia Spojeného kráľovstva s krajinami CEE má najčastejšie priebeh medzi hodnotami 0,40 až 0,55. K tomuto priebehu sa približuje aj Maďarsko.

Graf podmienenej korelácie medzi dlftse a dlwig nezobrazuje tendencie, ale zobrazuje výrazný skok po prvom kvartáli 2013, na ktorý sa systém neskôr aklimatizuje a začne okolo neho oscilovať v začiatkoch s relatívne veľkými amplitúdami (druhý a tretí kvartál 2013), neskôr s menej rozptýlenými amplitúdami.

Záver

Analýza transmisného mechanizmu (prepojenia) prostredníctvom korelácií je primárne zaujímavá pre investorov, ktorí majú záujem o diverzifikáciu rizika. Pokiaľ je koeficient korelácie vysoký, je pravdepodobné, že šoky z jedného trhu bude mať odozvu aj na druhom trhu v sledovanej binárnej kombinácii. Nízky koeficient korelácie predstavuje relatívne nízku previazanosť, čo otvára dvere pre medzinárodnú diverzifikáciu.

Použitá literatúra

- [1] BOX, G. E. P. - JENKINS, G. M. 1970. Time Series Analysis, Forecasting and Control. San Francisco: Holden Day, 1970. ISBN 978-0-470-27284-8.
- [2] CRYER, J. D., & CHAN, K. (2011). Time series analysis with applications in R. New York: Springer.
- [3] ENGLE, R. - SHEPPARD, K. 2001. Theoretical and Empirical properties of Dynamic Conditional Correlation Multivariate GARCH. In National Bureau of Economic Research, 2001, 44 p. ISSN 0898-2937.
- [4] ENGLE, R. 1982. Autoregressive Conditional Heteroscedasticity with Estimates of the Variance of United Kingdom Inflation. In Econometrica, 1982, vol. 50, issue 4, p. 987-1007. ISSN 1468-0262.
- [5] SCHOTMAN, P. C. -ZELAWSKA, A. 2006. Non-synchronous trading and testing for market integration in Central European emerging markets. In Journal of Empirical Finance, 2006, vol. 13, issue 4-5, p. 462-494. ISSN 0927-5398.
- [6] VORONKOVA, S. 2004. Equity market integration in Central European emerging markets: A cointegration analysis with shifting regimes. In International Review of Financial Analysis, 2004, vol. 13, issue 5, p. 633-647. ISSN 1057-5219.
- [7] WANG, P. – MOORE, T. 2008. Stock market integration for the transition economies: time-varying conditional correlation approach. In Manchester School, 2008, vol. 76, issue s1, p. 116-133. ISSN 1467-9957.

Poznámka

Príspevok bol spracovaný v rámci riešenia grantovej úlohy VEGA 1/0248/17 Analýza regionálnych disparít v EÚ na báze prístupov priestorovej ekonometrie a VEGA 1/0294/18 Analýza krátkodobej a dlhodobej dynamiky ekonomického vývoja európskych postkomunistických krajín a ich regiónov.

*Autorom článku je Ing. Stanislav Kováč
z Fakulty hospodárskej informatiky Ekonomickej univerzity v Bratislave*

Novela zákona o konkurze a reštrukturalizácii splnila očakávania o náraste počtu osobných bankrotov

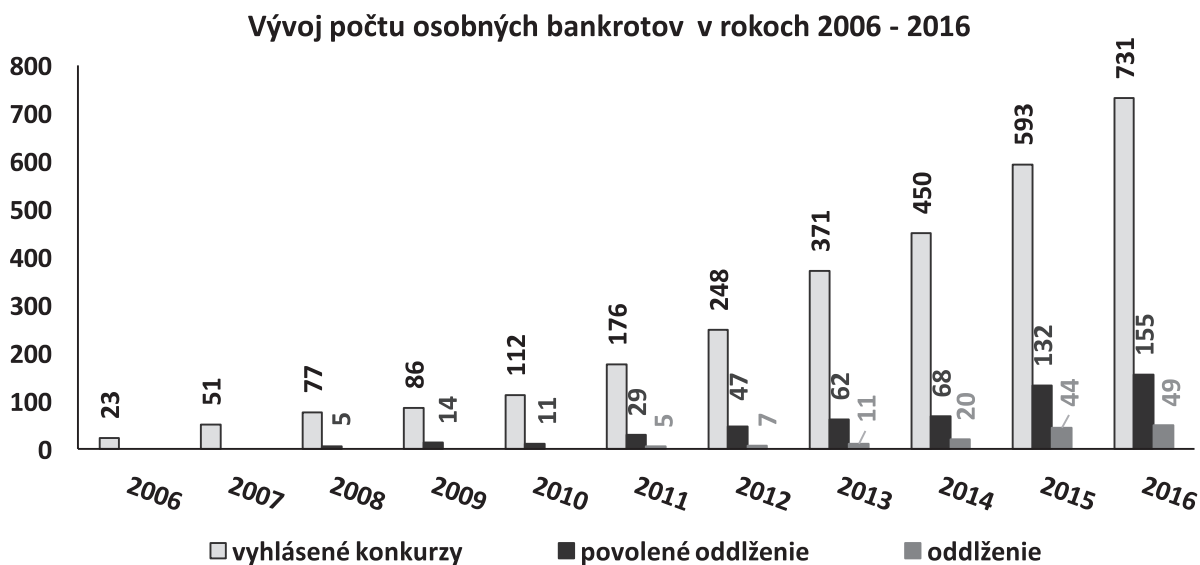
Jana MARKOVÁ

Inštitút oddlženia fyzickej osoby, tzv. „osobný bankrot“, ako nástroj na zbavenie sa dlhov, bol v právnom poriadku Slovenskej republiky zavedený už od 1. januára 2006 zákonom č. 7/2005 Z. z. o konkurze a reštrukturalizácii a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej ZKR), ale **pre väčšinu dlžníkov bol nedostupný. Počet osôb, ktoré podali návrh na oddlženie** za celé obdobie účinnosti pôvodnej právnej úpravy, zďaleka **nedosahoval úroveň porovnateľnú so susednými krajinami najmä z dvoch dôvodov:**

Prvým dôvodom bol dvojstupňový proces oddlženia – najskôr musel prebehnúť **konkurz** (v grafe č. 1 stĺpec vyhlásené konkurzy), v ktorom sa predal celý majetok dlžníka. Časť dlžníkov neuspela už v tomto stupni (napr. z dôvodu právnych sporov o majetok ho nebolo možné speňažiť) a nedostala sa ani do druhého stupňa, ktorým bolo **skúšobné obdobie v trvaní troch rokov** (v grafe č. 1 stĺpec povolené oddlženie). Počas neho dlžník ešte musel splácať časť dlhov, ktoré neboli uhradené z predaja majetku v konkurze, podľa splátkového kalendára určeného súdom - a to až do výšky 70 % z čistých príjmov. Časť dlžníkov neuspela v druhom stupni, ak nedisponovala potrebnými financiami na splátky, napr. z dôvodu nezamestnanosti, nízkeho príjmu, atď. **Počet osôb, ktoré sa reálne oddlžili** (v grafe č. 1 stĺpec oddlženie), **bol teda ešte výrazne nižší, ako bol počet osôb, ktoré podali návrh na oddlženie.** Spôsob oddlženia bol časovo náročný, konkurz trval minimálne rok, vo väčšine prípadov to bolo niekoľko rokov, čo spolu so skúšobným obdobím predstavovalo proces trvajúci minimálne štyri roky a viac.

Druhým dôvodom bola finančná náročnosť oddlženia – dlžník musel disponovať majetkom minimálne vo výške 1 659,70 €, 663,88 € musel uhradiť ako preddavok na úhradu odmeny a výdavkov predbežného správcu, ďalšie výdavky boli spojené s odmenou za prípadné právne služby.

Graf č. 1: Vývoj počtu osobných bankrotov za jednotlivé stupne oddlženia v rokoch 2006 až 2016

Zdroj: CRIF – Slovak Credit Bureau, s. r. o.

Väčšina dlžníkov nespĺňala uvedené legislatívne podmienky, občania sa dostávali do špirály dlhov, v dôsledku čoho sa ich platobná neschopnosť rokmi zhoršovala. Nie všetci dlžníci sa do tejto situácie dostali neuváženým zadlžovaním, napr. v nebankových spoločnostiach. Medzi dlžníkmi boli aj občania ktorí stratili prácu, z dôvodu zdravotných problémov stratili schopnosť pracovať, prípadne utrpeli stratu z podnikania, atď. **Z nemožnosti riešiť úpadok veľkého množstva dlžníkov sa stal vážny sociálno-ekonomický problém** (prejavil sa napr. v ne zamestnateľnosti dlžníkov a v enormnom náraste nevyožiteľných exekúcií), **ktorý** bol dôvodom legislatívnej úpravy ZKR.

Kľúčové zmeny v novele ZKR – možnosť „druhej šance“ na slušný život pre dlžníkov s poctivým zámerom

Právna úprava oddlženia fyzických osôb priniesla **od 1. 3. 2017 zásadné zmeny** v spôsobe a v podmienkach oddlženia.

Zmeny v spôsobe oddlženia:

a) celý proces oddlženia sa stal jednostupňovým: dlžníci si na oddlženie môžu vybrať **buď konkurz, alebo splátkový kalendár** podľa toho, ktorý spôsob im viac vyhovuje:

- **konkurz** je vhodný pre dlžníkov, ktorí nemajú žiadny príjem, ani žiadny, resp. iba malý majetok (predpokladá sa, že ich majetok je menší ako dlhy);
- **splátkový kalendár** je vhodný pre dlžníkov, ktorí majú príjem, disponujú aj majetkom, ktorý je väčší ako dlhy, ale nechcú oň prísť, majú k dispozícii 500 € na úhradu paušálnej odmeny správcu konkurznej podstaty a cca 160 € na odmenu advokátovi, a budú schopní v priebehu piatich rokov splatiť minimálne 30 % z nezabezpečených dlhov, ale zároveň aspoň o 10 % viac, ako by ich splatili v konkurze.

b) rozhodnutie o oddlžení nie až na konci procesu osobného bankrotu:

dlžník je oddlžený hneď na začiatku procesu osobného bankrotu, rozhodnutím súdu o vyhlásení konkurzu. Pri oddlžení formou splátkového kalendára je na začiatku poskytnutá dlžníkovi ochrana pred veriteľmi a po ďalších právnych úkonoch súd dlžníka oddlí zároveň s určením splátkového kalendára. **Pri oboch spôsoboch oddlženia sa prvým rozhodnutím súdu zastavujú súdne a exekučné konania, aj dobrovoľné dražby.** Konania o nedotknutých pohľadávkach ďalej prebiehajú.

c) povinné zastúpenie dlžníka - jedinou oprávnenou inštitúciou, prostredníctvom ktorej môže dlžník podať návrh na svoje oddlženie, je **Centrum právnej pomoci** (ďalej CPP). Zastúpenie sa preukazuje novelou ZKR od 1. 1. 2018 rozhodnutím CPP. CPP je štátna rozpočtová organizácia, zriadená zákonom č. 327/2005 Z. z. o poskytovaní právnej pomoci osobám v materiálnej núdzi, ktorá pôsobí od roku 2006. Od 1. 3. 2017 rozšírila svoju pôsobnosť okrem poskytovania právnych služieb v občianskoprávných, obchodných, pracovnoprávných, rodinnoprávných veciach, v konaniach pred súdom aj o **pomoc pri osobnom bankrote, ktorá je bezplatná.**

Postup cez CPP je v zásade rovnaký pri oddlžení formou konkurzu alebo splátkovým kalendárom:

- 1/ **dlžník kontaktuje** telefonicky alebo osobne **CPP podľa miesta trvalého bydliska a objedná sa na konzultáciu;**
- 2/ **konzultácia** – zamestnanci poskytnú dlžníkovi informácie, vyplnia s ním formulár žiadosti o poskytnutie právnej pomoci, ďalšie dokumenty (napr. dohodu o mesačných splátkach pôžičky). Konanie pred CPP sa začína vyplnením formuláru žiadosti o právnu pomoc. Na konzultáciu je potrebné pripraviť si **potrebné doklady**, ktoré sú súčasťou podávanej žiadosti o vyhlásenie konkurzu:
 - ✓ životopis spolu s opisom aktuálnej životnej situácie,
 - ✓ zoznam spriaznených osôb,
 - ✓ zoznam aktuálneho majetku a zoznam majetku väčšej hodnoty, ktorý dlžník vlastnil v posledných troch rokoch,

- ✓ zoznam veriteľov,
- ✓ vyhlásenie o platobnej neschopnosti,
- ✓ doklad nie starší ako 30 dní preukazujúci, že sa voči dlžníkovi vedie exekučné alebo obdobné vykonávacie konanie.

V prípade oddĺženia splátkovým kalendárom dlžník predkladá ešte:

- ✓ prehľad doterajších príjmov a výdavkov za uplynulých päť rokov,
- ✓ prehľad očakávaných príjmov a výdavkov v nasledujúcich piatich rokoch,
- ✓ posledných päť daňových priznaní, ak boli podané;

3/ CPP vydá rozhodnutie o poskytnutí právnej pomoci – ak sú splnené podmienky: dlžník požiada o právnu pomoc, osvedčí, že je voči nemu vedené exekučné alebo obdobné vykonávacie konanie, neexistujú zrejmé dôvody, pre ktoré súd nevyhlási konkurz alebo neurčí splátkový kalendár a uzavrel s CPP dohodu o splátkach úveru;

4/ CPP podá v mene dlžníka návrh na vyhlásenie konkurzu na súd, v prípade splátkového kalendára určí advokáta, ktorého je dlžník povinný kontaktovať a doručiť mu potrebné doklady. Advokát podá v mene dlžníka návrh na určenie splátkového kalendára na súd;

Činnosť CPP končí v prípade oddĺženia formou konkurzu vyhlásením konkurzu a ustanovením správcu, v prípade splátkového kalendára končí určením advokáta.

d) **elektronizácia konania:** CPP podáva na súd návrhy na vyhlásenie konkurzu cez portál verejnej správy.

Zmeny v podmienkach oddĺženia:

1/ **znížila sa finančná náročnosť oddĺženia:** pri oddĺžení konkurzom dlžník dokonca nemusí disponovať žiadnym majetkom. Na povinných 500 € na úhradu paušálnej odmeny správcu konkurznej podstaty mu môže poskytnúť pôžičku, ktorú musí dlžník splatiť do troch rokov, CPP. Pri oddĺžení splátkovým kalendárom dlžníkovi postačuje 660 €.

Potrebnou podmienkou oddĺženia tak nie je majetok (okrem potrebnej sumy pri oddĺžení splátkovým kalendárom), ale vedenie exekučného, alebo obdobeňného vykonávacieho konania, vyhlásenie dlžníka, že je platobne neschopný a mal poctivý zámer (myslí sa tým, že vynaložil úprimnú snahu riešiť svoj dlh v medziach svojich možností a schopností, poskytoval správcovi a veriteľom potrebnú súčinnosť, vynaložil snahu získať zamestnanie, zamestnal sa alebo si zabezpečil iný zdroj príjmov, v prípade nie nepatrného dedenia, daru alebo výhry zo stávky alebo hry ponúkol aspoň polovicu takéhoto zdroja dobrovoľne veriteľom na uspokojenie nevymáhateľného dlhu, prípadne vynaložil snahu o zaradenie sa do spoločnosti alebo sa do spoločnosti opätovne zaradil).

2/ **možnosť oddĺženia sa rozšírila na väčší okruh osôb:** môžu ho využiť okrem občanov aj fyzické osoby podnikatelia bez ohľadu na to, či majú záväzky z podnikateľskej činnosti. Novelou ZKR účinnou od 1. 1. 2018 bolo odňaté právo domáhať sa oddĺženia dlžníkom, ktorí sú vo výkone trestu odňatia slobody.

Uvedené zmeny prispeli tiež k zníženiu nákladov procesu osobného bankrotu (ušetrí sa na nákladoch správcu, lebo schôdza veriteľov je iba fakultatívna) a výrazne sa skrátila dĺžka trvania oddĺženia konkurzom na niekoľko mesiacov.

Očakávania o náraste počtu osobných bankrotov po novele jednoznačne potvrdzujú štatistiky

CRIF – Slovak Credit Bureau, s. r. o. (ďalej CRIF SK) analyzuje vývoj osobných bankrotov na Slovensku od roku 2006. Do analýzy sú zahrnuté rozhodnutia súdov zverejnené v Obchodnom vestníku, týkajúce sa fy-

zických osôb, ktoré v súlade s novými ustanoveniami ZKR sami podali návrh na svoje oddĺženie (osobný bankrot). V analýze nie sú zahrnuté údaje o fyzických osobách - podnikateľoch, na majetok ktorých bol vyhlásený konkurz návrhom inej osoby alebo subjektu. Tieto údaje sú zahrnuté do štatistík firemných bankrotov spoločnosti CRIF SK.

Iba za 24 mesiacov, od 1. 3. 2017 do 28. 2. 2019 zbankrotovalo na Slovensku 21 356 občanov. Počet osobných bankrotov za 24 mesiacov od nadobudnutia účinnosti novely ZKR predstavuje **až 87,66 % z celkového počtu všetkých osobných bankrotov** - 24 362, ktoré boli na Slovensku vyhlásené **od roku 2006**. Účinok novely ZKR sa prejavil z dôvodu nutnosti podávať žiadosti o oddĺženie prostredníctvom CPP až od júna 2017, pričom od marca boli ešte súdmi vydávané aj rozhodnutia o oddĺžení podľa pôvodnej právnej úpravy, nakoľko žiadosti o oddĺženie boli podané ešte pred nadobudnutím účinnosti novely ZKR (graf č. 2). Od nadobudnutia účinnosti legislatívnej zmeny do konca februára 2019 vydali sudy **21 171 rozhodnutí o oddĺžení vyhlásením konkurzu, čo predstavuje až 99,13 % z celkového počtu osobných bankrotov vyhlásených v tomto období. Pre formu splátkového kalendára sa rozhodlo 185 dlžníkov, čo je iba 0,87 %.**

Štatistiky počtu oddĺžení sú nižšie, ako je reálny počet občanov v úpadku, a nižšie, ako je počet dlžníkov, ktorí kontaktovali CPP, podľa ktorého za 24 mesiacov od účinnosti novely CPP vybavilo:

- 27 471 žiadostí o právnu pomoc v agende osobných bankrotov, z toho:
 - 27 006 žiadostí o konkurz,
 - 465 žiadostí o splátkový kalendár.

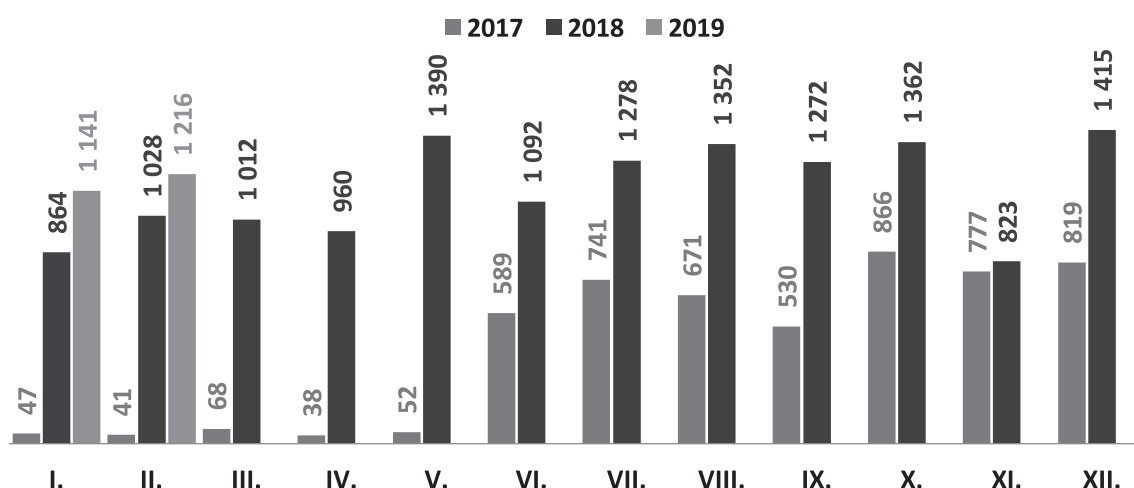
CPP vydalo:

- 24 433 rozhodnutí o priznanom nároku, z toho:
 - 24 140 priznaných nárokov na konkurz
 - 303 priznaných nárokov na splátkový kalendár.

CPP zároveň podalo 22 323 návrhov na súd - na vyhlásenie konkurzu.

Zdroj: Centrum právnej pomoci, Pracovné raňajky s novinármi, organizované spoločnosťou CRIF SK na tému „Osobné bankroty dva roky po zmenách – efekty, prínosy, varovania“, 7. 3. 2019

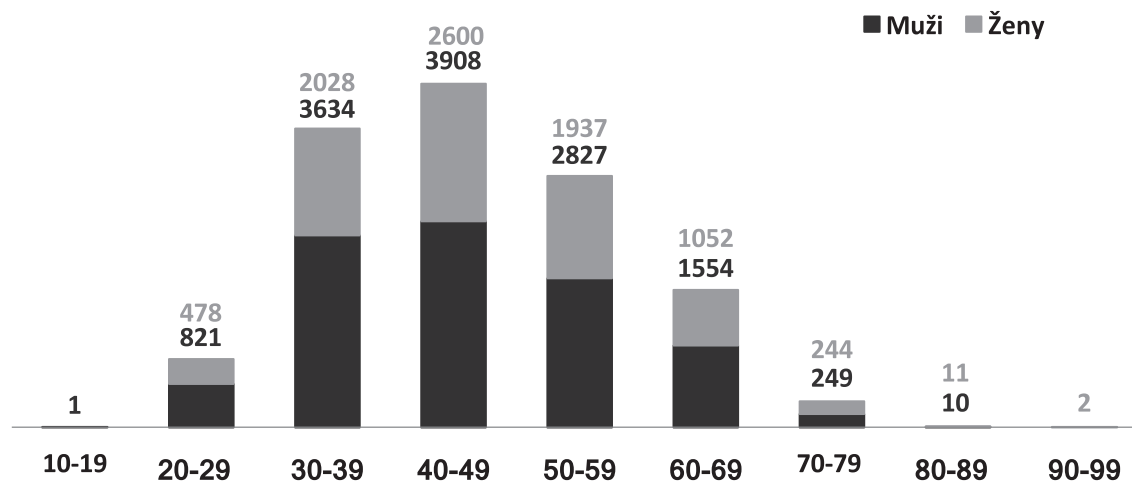
Graf č. 2: Vývoj počtu osobných bankrotov za jednotlivé mesiace v rokoch 2017 až 2019

Zdroj: CRIF – Slovak Credit Bureau, s. r. o.

Z celkového počtu osobných bankrotov vyhlásených v priebehu posledných 24 mesiacov ich podľa pohlavia pripadalo na mužov 13 004 (60,89 percenta) a na ženy 8 352 (39,11 percenta). Najväčšou skupinou dlžníkov podľa vekovej štruktúry (graf. č. 3) boli spolu muži a ženy vo veku od 40 do 49 rokov s podielom 30,47 %, za nimi nasledovali tridsiatnici s podielom 26,51 %. Rozdiel medzi štyridsiatnikmi a tridsiatnikmi u mužov bol však menší (o 2,11 percentuálnych bodov) než u žien (o 6,85 percentuálnych bodov).

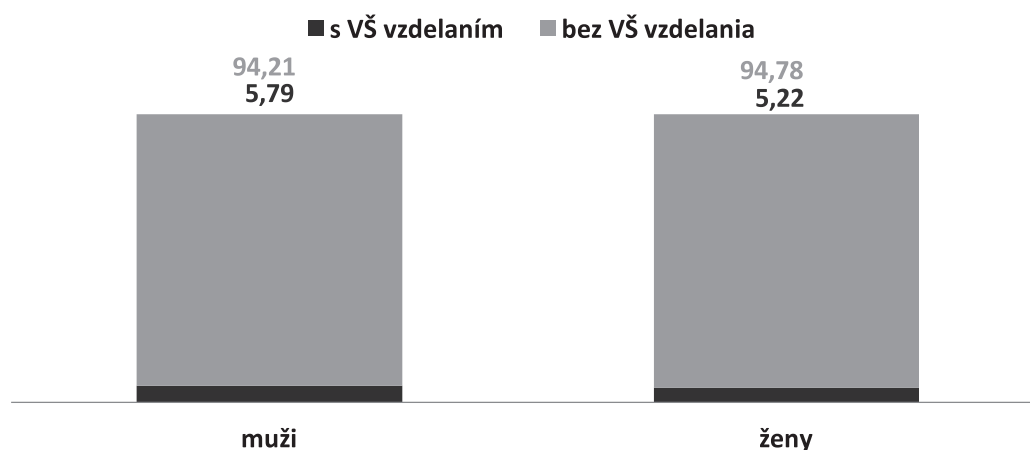
Graf č. 3: Osobné bankrotы mužov a žien v období marec 2017 až február 2019 podľa veku

Zdroj: CRIF – Slovak Credit Bureau, s. r. o.

Medzi 13 004 mužmi, ktorí zbankrotovali v období od marca 2017 do konca februára 2019, malo 5,79 percenta dlžníkov vysokoškolské vzdelanie; medzi 8 352 ženami, ktoré zbankrotovali v rovnakom období, malo vysokoškolské vzdelanie 5,22 percenta dlžníčok (graf č. 4).

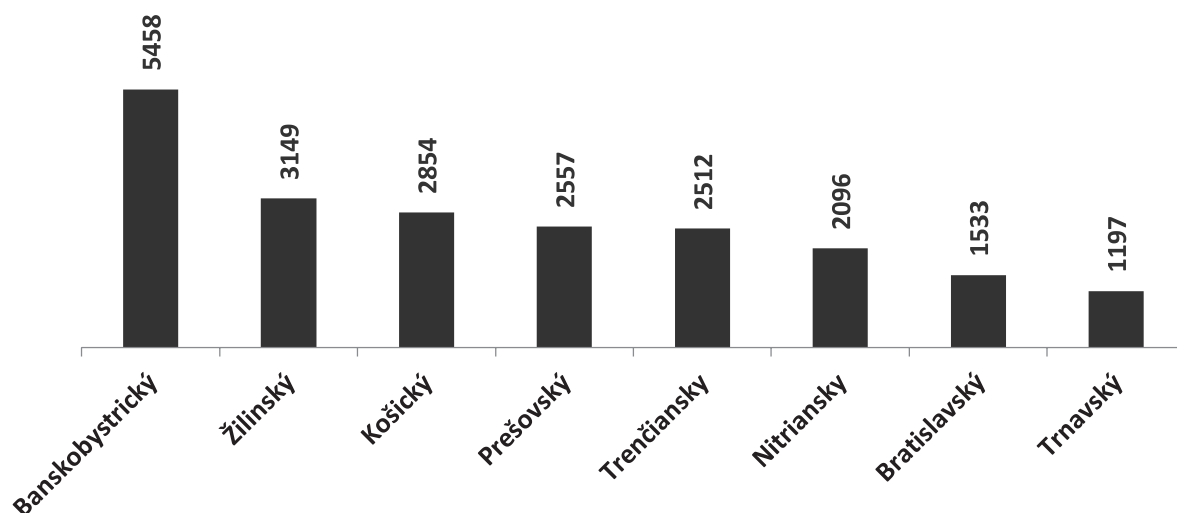
Graf č. 4: Podiel mužov a žien podľa úrovne vzdelania v období marec 2017 až február 2019 v %

Zdroj: CRIF – Slovak Credit Bureau, s. r. o.

Najmenšiu vypovedaciu schopnosť v štatistikách má počet osobných bankrotov v jednotlivých krajoch, údaj je uvedený ako informácia. Dlužníci musia kontaktovať CPP v mieste svojho trvalého bydliska, pričom časť dlžníkov sa mohla zadlžiť v mieste svojho prechodného pobytu. Po zohľadnení tejto skutočnosti, v analyzovanom období bolo najviac osobných bankrotov vyhlásených v Banskobystrickom kraji – 5 548 a v Žilinskom kraji – 3 149, najmenej v Trnavskom kraji – 1 197 a v Bratislavskom kraji – 1 533 (graf č. 5). Nie je možné prehliadnuť skutočnosť, že v Banskobystrickom kraji je okres Rimavská Sobota s dlhodobo najvyššou mierou nezamestnanosti (napr. vo februári 2019 to bolo 16,18 %) a patria do neho ďalšie dva okresy s mierou nezamestnanosti, v rovnakom období, vyššou ako 10 % (Revúca – 14,21 % a Poltár – 10,68 %).

Graf č. 5: Vývoj počtu osobných bankrotov v období marec 2017 až február 2019 v krajoch

Zdroj: CRIF – Slovak Credit Bureau, s. r. o.

V Banskobystrickom kraji sa zároveň nachádza najviac kontaktných miest CPP – 9. Spolu má CPP na území celého Slovenska 15 kancelárií a 25 konzultačných pracovísk.

Obrázok č. 1: Kontaktné miesta CPP k 1. 4. 2019

Zdroj: <http://www.centrumpravnejpomoci.sk/kde-a-kedy-nas-najdete>

Nepoctivý zámer dlžníka

Proti zneužívaniu inštitútu oddlženia boli v novele ZKR prijaté 2 opatrenia:

- 1/ **čas na napadnutie rozhodnutia o oddlžení pre nepoctivý zámer dlžníka** - do šiestich rokov od vyhlásenia konkurzu alebo určenia splátkového kalendára môže veriteľ, ak zistí, že dlžník naplnil niektoré z ustanovení ZKR definujúce nepoctivý zámer, napadnúť rozhodnutie súdu o oddlžení a súd môže rozhodnutie o oddlžení zrušiť. Následne sa obnoví pôvodná vymáhateľnosť aj splatnosť pohľadávok dlžníka;
- 2/ **opätovné domáhanie sa oddlženia – dlžník sa môže najskôr po uplynutí desiatich rokov** od vyhlásenia konkurzu alebo od určenia splátkového kalendára **domáhať oddlženia**, pričom sa bude sledovať, či sa do platobnej neschopnosti nedostal zámerne s cieľom zneužiť možnosť oddlženia.

Záver

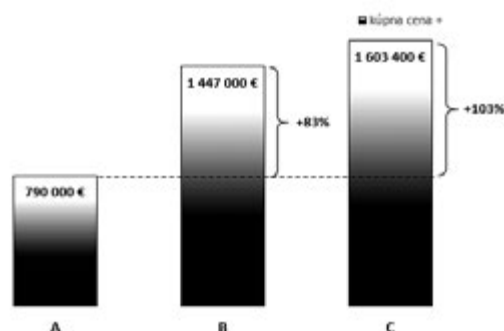
Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky v súčasnosti nepredpokladá, že by sa zmenil ZKR a sprísnil by sa pravidlá osobného bankrotu. A to ani napriek tomu, že v posledných mesiacoch silnejú hlasy veriteľov, podľa ktorých je medzi dlžníkmi veľa špekulantov, ktorí zámerne dlhy nesplácajú, aj keď na to majú prostriedky. Veritelia žiadajú úpravu legislatívy, najmä v oblasti preverovania majetku dlžníkov, navrhujú, aby dlžníci po oddlžení z budúcich príjmov splácali ďalej svoje dlhy, čím by inštitút oddlženia podľa nášho názoru stratil svoj zmysel. Očakávame, že bez zmeny legislatívy bude počet oddlžení aj v najbližších rokoch veľmi vysoký a ročne presiahne 15 000. Koľko to bude, závisí nie len od počtu dlžníkov, s ktorými sa dlhy a exekúcie ťahajú roky, ale aj od počtu tzv. „nových dlžníkov“, od kapacít CPP a v neposlednom rade súdov. V dlhodobšom horizonte bude závisieť aj od finančnej gramotnosti občanov, a tu má slovenské školstvo veľké rezervy.

*Autorkou článku je Ing. Jana Marková
hlavná analytička CRIF – Slovak Credit Bureau, s. r. o.*

TCO – metóda vhodná aj pre finančných manažérov

Peter ANDRIŠIN

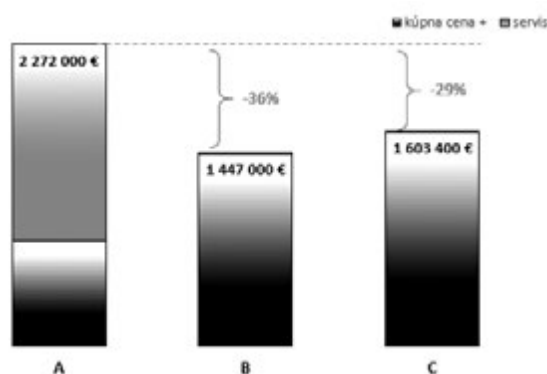
Na začiatok kvízová otázka: Spoločnosť s.r.o. plánuje nákup nového výrobného zariadenia. Pôvodné zariadenie stálo 1,1 milióna €. Nákupca, ktorý je odmeňovaný za ušetrené peniaze, vyhlásil výberové konanie na presne špecifikované výrobné zariadenie s 2-ročnou zárukou. Do tendra sa prihlásili tri spoločnosti, ktoré predložili na identické zariadenie nasledujúce cenové ponuky:

Nákupca predložil ponuky finančnému riaditeľovi s odporúčaním, aby zariadenie zakúpili od predajcu A. Budete rešpektovať odporúčanie nákupcu, ak chcete ušetriť finančné prostriedky?

V praxi 80% finančných manažérov (Paretovo pravidlo) návrh nákupcu akceptujú a prijímu výhodnú ponuku od predajcu A. Na našich kurzoch je % manažérov (včítane výrobných, prevádzkových, finančných, servisných, logistiky a iných) akceptujúcich návrh nákupcu zvoliť predajcu A vyšší ako 90% (zostávajúcich 10% považujeme skôr za náhodu, pretože nedokážu vysvetliť dôvod prečo ponuku predajcu A neprijmú). Ich rozhodnutie je správne iba na prvý pohľad. Po zistení ďalších parametrov ponuky nad rámec zadania výberového konania, sa výhodná cena môže zmeniť na (vysoko) nevýhodnú. Tieto, ani iné dodatočné parametre nákupcu nemá dôvod skúmať – jeho odmena je počítaná z očakávanej nákupnej ceny. Bol by som veľmi prekvapený, ak by bol nákupca odmeňovaný z celkových nákladov na zariadenie počas jeho doby využívania. Podľa teórie pravdepodobnosti takáto spoločnosť existovať môže.

V predložených ponukách spoločnosti uviedli aj náklady na servis počas požadovanej záručnej doby:

	Predajca A:	Predajca B:	Predajca C:
Cena zariadenia	790 000 €	1 447 000 €	1 603 400 €
Cena za servis	1 482 000 €	0,10 €	0,10 €
Celkové náklady	2 272 000 €	1 447 000,10 €	1 603 400,10 €

Vyjadrené číselne zrozumiteľne: odmena nákupcu za spôsobenú stratu túto stratu ešte zvyšuje. Takýto alebo veľmi podobný postup funguje vo viacerých spoločnostiach. Čím väčšia spoločnosť, tým je „imunita“ (nedotknuteľnosť) nákupcov vyššia.

TOTAL COSTS OF OWNERSHIP je s malým rozdielom ekvivalent HODNOTY ZA PENIAZE. Inštitút finančnej politiky skúma, akú hodnotu odstaneme za peniaze, ktoré sme ochotní, schopní alebo nútení zaplatiť. TCO skúma, koľko peňazí zaplatíme za hodnotu, ktorú chceme alebo musíme získať. Pomocou TCO nehľadáme lacnejšiu ale ekonomicky efektívnejšiu alternatívu.

Vyššie uvedený príklad nie je fikcia. Z verejne dostupných zdrojov si môžete overiť „obhajobu“ víťaza verejného obstarávania „v súlade so zákonom“ v prípade nákupu CT prístrojov do žilinskej nemocnice, kde hlavné kritérium bola najnižšia cena prístroja, nie celkové náklady na jeho obstaranie a prevádzku.

Predražený nákup CT

Riešenie, ako úplné náklady používania zariadenia a nielen cenu jeho obstarania, zistiť a porovnať (ne-) výhodnosť každého nákupu alebo obstarania majetku, je metóda TCO (skratka TCO - Total Costs of Ownership sa v praxi neprekladá; znamená celkové náklady počas celej doby vlastníctva a/ alebo užívania konkrétneho majetku).

„... toto (TCO) nefunguje!“ Keď sa takto sa vyjadril jeden z účastníkov workshopu o TCO, spomenul som si na situáciu, ktorú som zažil ako mladý začínajúci tréner. Zúčastnil som sa workshopu s dvomi profesionálnymi basketbalovými trénermi z NBA (najlepšia basketbalová liga na svete). Skúsení slovenskí tréneri sa vyjadrili: „... toto (u nás) nefunguje“, preto som sa spýtal amerických trénerov PREČO? (to nefunguje). Dodnes sa držím ich odpovede: „ak myslíš že nefunguje všetko čo ukazujeme, ospravedľňujeme sa, že sme Ťa obrali o pár hodín tvojho vzácneho času. Ak myslíš že nefungujú iba niektoré cvičenia, skúsaj iba tie ktoré fungujú. Nás ste sem zavolali vy aby sme ukázali to, čo funguje u nás. Je iba na tvojom vnímaní či veríš že to fungovať môže aj u teba.“ Dva majstrovské tituly v nasledujúcich rokoch a spoločné vystupovanie so svetoznámymi kúzelníkmi s loptou Harlem Globetrotters (USA) potvrdili, že TO FUNGOVALO. S TCO je to rovnako. Popisujem skutočné prípady ktoré fungujú a ktoré mám „odžité, nie načítané“. Podobne ako niektorí tréneri nemusíte súhlasiť. V tom prípade sa ospravedľňujem za váš stratený čas. Môžete súhlasiť „iba“ s časťou mojich vyjadrení alebo začať TCO používať so všetkými „detskými chorobami“ – počiatocnými neúspechmi.

TCO metóda pomáha manažérom s plánovaním a riadením nákladov. Existuje otvorená množina všetkých nákladov (obrázok č.2). Množinu ponechávame otvorenú preto, že k danému majetku môžu vznikať dodatočné náklady počas jeho používania ako aj po jeho vyradení; napríklad náklady na dodatočnú likvidáciu alebo škody spôsobené zariadením v čas jeho prevádzky; ale aj napríklad dividendy z činností vykonávaných daným zariadením. Množinu môžeme rozdeliť na náklady, ktoré poznáme, a náklady ktoré nepoznáme. Náklady ktoré poznáme, môžeme rozdeliť na primerané náklady, ktorých výšku dokážeme akceptovať a vys-

ké – náklady nami neprijateľné. Nákladmi ktoré nepoznáme, sa nezaobráame (väčšinou). Skôr sú predmetom našich akademických a teoretických úvah „čo by bolo keby...“ Nákladmi, ktoré poznáme a dokážeme akceptovať, sa zaoberáme z pohľadu ich budúcnosti (strategický manažment). Napríklad: ak sme spokojní s cenou a následnými prevádzkovými nákladmi vybraného typu aktíva (napr. SUV automobilu) vyberáme si značku aktíva s ohľadom na ciele, na ktoré aktívum chceme používať (napr. v prípade automobilu reprezentácia, prevoz osôb alebo tovaru...). Nákladmi, ktoré poznáme ale nedokážeme ich akceptovať, sa zaoberáme z pohľadu prítomnosti (krízový manažment). Hľadáme riešenie zabezpečenia našich potrieb. Buď kúpa lacnejšieho aktíva (auta) alebo jeho prenájom, krátkodobé zapožičanie od predajcu na konkrétnu príležitosť, online platformy a pod. Hľadáme riešenie, ktoré je z hľadiska výšky celkových nákladov pre nás akceptovateľné. Tu si dovoľím upozorniť na často opakovanú chybu: manažéri zvažujú alebo posudzujú náklady na obstaranie, nie náklady na celkovú prevádzku počas celej doby vlastníctva alebo užívania aktíva. Zo všetkých vyššie uvedených a navzájom podobných charakteristík sme vytvorili (autor článku) zrozumiteľnú definíciu TCO:

„TCO je súčet všetkých zjavných a všetkých skrytých nákladov súvisiacich s majetkom počas celkovej doby vlastníctva, počas celkovej doby využívania a/alebo počas celkovej doby životnosti aktíva.“

Dôležitosť každého slova, jeho opodstatnenie a správne poradie si rozoberme podrobne.

- ▶ **súčet** - uvažujeme a počítame viacero položiek nákladov (nielen nákupnú cenu).
- ▶ **zjavné náklady** - všetky tie náklady, ktoré poznáme a dokážeme presne určiť ich výšku v čase (napríklad pri financovaní na úver). Takmer všetci manažéri vedia, že súčasťou zjavných celkových nákladov je kúpna cena plus úroky počas doby splácania úveru. V prípade, ak výšku úrokovej sadzby nemáme fixovanú na celú dobu splácania, uvažujeme o dohodnutej výške úrokov pri podpise zmluvy. Už menej manažérov vie, že do zjavných nákladov na aktívum (kupované zariadenie) musíme zaradiť aj poplatok za spracovanie úveru: $TCO = kúpna\ cena + poplatok\ za\ spracovanie + úroky\ počas\ doby\ splácania\ úveru$. (príkladom zjavných nákladov ktoré dokážeme určiť pri kúpe automobilu sú kúpna cena počítaná formou odpisov, registračná a cestná daň, zákonné poistenie a iné)

Všetky zjavné náklady sú aj tie, ktoré poznáme avšak nedokážeme určiť ich výšku počas celej doby vlastníctva a/ alebo užívania aktíva (výrobného zariadenia, automobilu, počítača). Patrí sem napríklad spotreba elektrickej energie alebo pohonných hmôt, závislá od doby používania zariadenia. Zariadenie s vyššími zjavnými nákladmi – napr. vyššou nákupnou cenou, môže pri nižšej spotrebe elektrickej energie alebo pohonných hmôt, znížiť rozdiel v nákupných cenách. Výpočtom doby, za ktorú sa rozdiel v cenách vyrovná môžu manažéri posúdiť, či sa im oplatí zobrať lacnejšie alebo drahšie zariadenie.

(príkladom zjavných nákladov ktoré nedokážeme určiť pri kúpe automobilu sú pohonné hmoty, pravidelná údržba, havarijné poistenie, ochrana, garážovanie a iné)

- ▶ **skryté náklady** - všetky tie náklady, ktoré nepriradujeme k danému aktívu, ktoré nepoznáme alebo o nich neuvažujeme pričom tieto existujú, a nedokážeme určiť ich výšku. Medzi skryté náklady ktoré poznáme ale nepriradujeme k danému aktívu patrí napríklad nutnosť zabezpečiť čisté priestory, ich chladenie, špeciálny odev zamestnancov („olovené vesty“), ich špeciálne zaškolenie a pod. Medzi skryté náklady ktoré nepoznáme resp. neuvažujeme patria aj náklady na vyradenie aktíva. V čase jeho obstarania nepoznáme, aké budú platiť pravidlá na ekologickú likvidáciu aktíva po ukončení jeho prevádzky a z toho vyplývajúce náklady. Dnes napríklad nedokážeme odhadnúť, aká bude zostatková cena súčasných batérií v elektromobiloch po prudkom vývoji nových technológií. Predpoklad je, že ich cena ako aj cena elektromobilov prudko klesne – automobily budú nepredajné a majiteľom vzniknú vysoké náklady na ekologickú likvidáciu batérií, považovaných za nebezpečný odpad. Mnoho nákupcov pri posudzovaní efektivity nákupu nezvažuje záväzok (ponuku) niektorého z predajcov prevziať zariadenie po ukončení prevádzky.

(*príkladom skrytých nákladov pri kúpe automobilu sú opravy po havárii, pokuty, škody na majetku alebo zdraví spôsobené iným účastníkom napríklad rozstreknutím kaluže na ceste, poplatok za ekologickú likvidáciu automobilu prípadne predajná cena, ak automobil dokážete predať. Skryté náklady sú aj náklady na školenia na udržanie vodičského oprávnenia alebo na lekárske vyšetrenie ak je povinnosť napríklad pri dosiahnutí určitého veku a iné*)

- **celková doba vlastníctva, využívania a/alebo životnosti aktíva** - „dĺžka života“ aktíva z hľadiska cieľa, záujmu a posúdenia jeho majiteľa. Všeobecne môžeme rozdeliť celkovú dobu aktíva z troch hľadísk: odpisovanie, bod zvratu alebo životnosť.

odpisovanie - predstavuje „dĺžku života“ podľa počtu rokov počas ktorých aktívum odpisujeme najčastejšie, nie však výlučne, pre daňové účely. Na Slovensku máme 6 odpisových skupín.
(*príkladom odpisovania je automobil, ktorý odpisujeme pre daňové účely 4 roky*)

bod zvratu - predstavuje „dĺžku života“ podľa počtu rokov kedy sa vráti hodnota vynaložená na obstaranie aktíva, alebo doba, kedy výnosy z aktíva prevýšia náklady na jeho prevádzku a udržanie.
(*príkladom bodu zvratu je automobil využívaný ako taxi; počas dvoch rokov si taxikár zarobí na nový automobil pričom staré auto fyzicky „zničí“ ešte pred jeho odpísaním*)

životnosť - predstavuje „dĺžku života“ kedy je aktívum skutočne využiteľné a musíme vynakladať náklady na jeho udržiavanie, uloženie, stráženie apod.
(*príkladom životnosti je veterán, ktorý môže „žiť“ aj 100 rokov*)

Prevádzkové náklady veľmi často výrazne prevyšujú cenu obstarania aktíva, nielen v prípade nákupu CT v Žiline alebo veteránov, preto im v rámci TCO musíme venovať oveľa väčšiu pozornosť ako samotnej cene aktíva. Vhodnou pomôckou na výpočet všetkých nákladov môže byť kalkulačný vzorec, kedysi základný nástroj všetkých kalkulátorov (obsah a rozsah Kalkulačného vzorca je téma na samostatný článok). Pre TCO je vhodné vypracovať predbežnú kalkuláciu pred obstaraním alebo kúpou aktíva a výslednou kalkuláciou počas užívania aktíva si overiť správnosť predpokladov v predbežnej kalkulácii zostavenej podľa noriem alebo prepočtov z porovnateľných aktív. Takto získame verný a pravdivý obraz o skutočnej cene porovnávaných aktív a (ne)výhodnosti obstarania efektívnejšieho z porovnávaných aktív.

Najmenej dve čísla sú výsledkom TCO. Tieto čísla vyjadrujú náklady na porovnávané dve alebo viacerých aktív v €. Výsledné čísla závisia od vstupov, ktoré pri výpočte máme používať (nie interpretovať). Aby sme získali správne výsledky, musíme mať správne podklady a vyhnúť sa žiaľ, stále častým chybám pri výpočte TCO.

Náklady na plánovanie obstarania aktíva do celkového TCO nezahrnieme. Správne plánovanie využitia aktíva je najdôležitejšie pre efektívne obstaranie správneho aktíva.
(*príkladom je obstaranie manažérskeho informačného softwaru [MIS]; mnohí manažéri sú presvedčení, že drahý MIS vyrieši všetky ich problémy; nesprávnym plánovaním nielen že staré problémy nevyriešia ale vzniknú im problémy nové*)

Normovaný náklad je predpísané množstvo na jednotku pre porovnanie (*zdroj: Wikipédia*). Najčastejšie je vyjadrovaný ako predpísané množstvo práce pre pracovníka za jednotku času. Norma predstavuje očakávanú hodnotu zistenú ako priemer viacerých meraní. Manažéri využívajú takéto normované náklady pri plánovaní. V praxi sme sa zatiaľ nestretli s firmou, ktorá by využívala **kapacitný náklad**. Rozdiel medzi priemerom a kapacitou (pracovníkov, výrobnéj linky, technologického zariadenia...) ukážeme na príklade:

5 členov teamu spracovalo nižšie uvedený počet transakcií, pričom v pondelok každý člen teamu pracoval 2 hodiny nadčas.

Pondelok 250 / Utorok 50 / Streda 70 / Štvrtok 200 / Piatok 80 / Spolu 650 transakcií.

Priemerne každý člen spracoval 130 transakcií za týždeň resp. 26 transakcií za deň.

Kapacitne dokáže každý člen spracovať 200 transakcií za týždeň resp. 40 transakcií za deň. V pondelok spracovali 250 transakcií t.j. každý člen spracoval 50 transakcií. Musel však pracovať 10 hodín tzn. za hodinu spracoval 5 transakcií. Za bežný deň t.j. za 8 hodín spracuje 40 transakcií. Na spracovanie 650 transakcií nám stačia 4 zamestnanci s výraznou rezervou alebo stačia 3 zamestnanci s nadčasom 2 hodín. Ušetrené finančné prostriedky môžu slúžiť na odmenu zamestnancom (tento príklad sme úspešne realizovali v praxi súčasne so zmenou procesu spracovávania transakcií. Z on-line spracovania sme sa dohodli na plánovanom spracovávaní t.j. do 48 hod miesto 24 hod čím sme umožnili využívať dodatočných pracovníkov v prípade, ak objem transakcií prevyšoval kapacitu).

Nerozlišujeme náklady fixné a variabilné, peňažné a nepeňažné, jednorazové a opakujúce sa, čo má významný vplyv na správnosť výpočtu TCO.

Náklady **predpokladá** ich predkladateľ bez odôvodnenia ich skutočnej výšky.

Náklady **„interpretuje“** ich predkladateľ tak, aby odzrkadľovali jeho vlastný záujem, nie záujem spoločnosti. Napríklad zamlčí nevyhnuté súvisiace (skryté) náklady na prepravu, inštaláciu, zaškolenie a pod.

*Autorom článku je Peter Andrišín
externý finančný riaditeľ spoločnosti Dozen*

Viac informácií o **TCO – Total Costs of Ownership** alebo o školení upravenom na mieru vašej oblasti podnikania vám poskytneme na peter.andrisin@dozen.sk alebo 0907 735 697

Informácia z EACT summitu v Bruseli

Andrej RÉVAY

V dňoch 7. a 8. marca 2019 sa uskutočnil v Bruseli už tretí summit, ktorý organizoval EACT s podporou organizačného partnera Treasury Management International -TMI. Summitu sa zúčastnilo 168 delegátov z 22 národných európskych asociácií. Účasť na summite je bezplatná, na pozvanie predsedu EACT na základe výberu a odporúčenia správnej rady SAF. Za SAF sa summitu zúčastnili zástupcovia troch spoločností a prezident SAF ako člen EACT boardu.

Program summitu je orientovaný jednak na aktuálne témy v oblasti financovania podnikov a treasury aktivít, komunikáciu medzi jednotlivými účastníkmi vo forme brainstormingu, na aktuálne témy regulácie EU v oblasti podnikových financií diskutované v rámci workshopov a case study. Cieľom diskusií je analyzovať problémy a názory na jednotlivé regulačné opatrenia za účelom pripomienkovania legislatívy na úrovni EU.

Na **plenárnych zasadnutiach** summitu boli prezentované témy:

- Sustainable Finance
- Blockchain for Treasury
- Political and Regulatory Trends Shaping Europe's Financial Markets in the Coming Years
- Digitisation of Treasury, Revolution in Trade Finance
- Brexit - All Hands on Deck as the Clock Ticks

Blockchain technológia je v tomto období top téma z hľadiska jej využitia v oblasti finančných služieb. Funkcionality a schopnosti blockchain technológie umožňujú obrovské možnosti zlepšovať treasury procesy. Kľúčové smery použitia sú v medzipodnikovej rekongiliácii, cezhraničných platbách, obchodnom financovaní, KYC a regulačnom procese.

Udržateľné financovanie je téma, ktorá rezonuje čoraz viac tak na úrovni vyspelých firiem ako i na úrovni európskych inštitúcií. Je charakterizovaná tromi faktormi: 1) udržateľné ekonomické aktivity s dôrazom na životné prostredie, 2) zavedenie povinnosti na zverejnenie ako inštitucionálni investori a ASSET manažéri zohľadňujú sociálne a governance faktory v procese rizika, 3) návrhom na zlepšenie benchmark regulácie vytvorením novej kategórie benchmarku na skleníkové plyny, ktorý poskytne investorom lepšie informácie o obsahu skleníkových plynov pre ich investície.

Digitalizácia v treasury, revolúcia v obchodných financiách. Banky a fintech pracujú spoločne na zmenách v oblasti uskutočňovania financovania obchodných transakcií, zrýchľovania fyzických, finančných a informačných tokoch, použitím technológií digitalizácie a automatizácie procesov ako i tiež tvorbou nového

ekosystému. Myšlienka je poukázať na slabé miesta, ktoré spomaľujú dodávateľskú reťaz ako je nedostatok štandardov a interoperability, chyby, zanedbanie a otázky dodržiavania pravidiel, množstvo spojených aktív, na ktoré nie je prístupné financovanie.

KYC – Know your customers (poznaj svojho zákazníka). Informácie, ktoré sa dostávajú do popredia v súvislosti s praním špinavých peňazí a poznania konečných užívateľov výhod. Téma je top priorita pre multinárodné podniky, ktoré spolupracujú s 10 i viac bankami. Rastúce náklady sú pre tieto podniky zdrojom frustrácie. Centrálny KYC register alebo

riešenie prístupné pre všetky banky a všetky podniky by malo priniesť významné úspory. Jedna z najväčších zákonných prekážok je nedostatok spoločných štandardov a súhrnný zoznam požadovanej dokumentácie. S cieľom ponúknuť riešenie tak pre podniky ako i pre banky spustila spoločnosť SWIFT projekt „KYC register“ za účasti vybraných bánk a podnikov, ktorý by mal priniesť prvé výstupy už v 4. štvrtroku 2019.

FX global code of conduct vznikol v dôsledku jednak finančnej krízy z rokov 2008, 2009 a jednak dôsledkom rôznych legislatívnych iniciatív EU a USA. Obsahuje globálne princípy dobrých praktík na trhu cudzích mien, poskytuje spoločné nastavenie smernice, ktoré propaguje integritu a efektívne fungovanie veľkoobchodného trhu cudzích mien. Cieľom GC je propagovať silný, fair, likvidný, otvorený a zodpovedajúco transparentný trh pre rozmanitých účastníkov trhu, podporovaného pružnou infraštruktúrou, ktorý je schopný isto (bezpečne) a efektívne previesť v konkurenčných cenách, ktoré reflektujú dostupné trhové informácie a spôsobom, ktorý je v súlade so štandardami správania sa.

Počas **workshopov** prebiehali za účasti odborníkov z popredných európskych firiem diskusie a výmeny názorov na aktuálne témy, ktoré prináša dnešná prax. Bolo si z čoho vyberať:

- The Global FX Code
- Banking Relationships: How Much Do Your Banks Value Your Business?
- Strategic Influencing: Tips and Tricks to Make You More Successful in the Board
- Find Out Why You Will Use Fintechs in 2019
- Trends in Retail Payments
- Strategic Influencing: Tips and Tricks to Make You More Successful in the Board
- Artificial Intelligence in Action: Credit Case Study
- Interest Rates Benchmarks Replacement
- Payments: An Evolving Landscape
- Transfer Pricing in Treasury

V rámci **Case studies** špičkoví odborníci z významných európskych podnikov prezentovali konkrétne projekty a skúsenosti, ktoré riešili v rámci vlastných podnikových aktivít:

- Treasury at Amazon
- Refinancing at Duro Felguera
- Cyber-crime and Cyber-enabled Fraud: Current Trends and Suggested Solutions
- Financing with the European Investment Bank

Ing. Andrej Révay

DISKUSNÉ FÓRUM TIGER MÁ SILNÚ „KONKURENCIU“. NESTRATÍ DYCH?

Po úspešnej sérii siedmich diskusných fór pod spoločným názvom „Dobehne tiger do cieľa?“, ktoré zorganizovala SAF v spolupráci s CFO Clubom na jar v uplynulom roku, sa vo februári 2019 v hoteli Bratislava uskutočnilo úvodné, odborne–spoločenské podujatie pre členov SAF ako pokračovanie minuloročných fór na tému ich najdôležitejších záverov. Účastníci sa zhodli na tom, že slovenskej ekonomike sa darí a predpovede na najbližšie roky sú opäť priaznivé. Analýza konvergenzie slovenskej ekonomiky, ktorú spracovala NBS, však konštatuje: „Vývoj makro ukazovateľov Slovenska, ako rast ekonomiky a produktivity, bol priaznivý, ale nie dostatočne dynamický na to, aby sa relatívna pozícia Slovenska voči priemeru EÚ v sledovaných ukazovateľoch zlepšila.“ Bolo preto namieste, aby sa konfrontovali názory odborníkov z Diskusného fóra na súčasné opatrenia vlády v oblasti ekonomických politík a najmä podnikateľského prostredia.

Pozvanie na panelovú diskusiu, ktorú moderovala p. Elena Kohútiková, členka dozornej rady VÚB, a.s. prijali nasledujúci účastníci: Ludovít Ódor, viceguvernér Národnej banky Slovenska, Branislav Žúdel, riaditeľ Inštitútu finančnej politiky Ministerstva financií SR a Peter Goliáš, riaditeľ INEKO.

Panelisti spolu s moderátorkou ako aj ďalší účastníci diskusného fóra sa zaoberali hľadáním odpovedí na ekonomické ale i neekonomické otázky akými boli:

- ▶ Čo stále chýba podnikateľskému prostrediu?
- ▶ Je trh práce pripravený na „razantnejší“ ekonomický rast?
- ▶ Je daňový systém efektívny a nastavený pro-rastovo?
- ▶ Aké reformy by najviac prospeli slovenskej ekonomike?
- ▶ Ako sa dá zrýchliť a zefektívniť fungovanie súdov?

redakcia

ENGLISH SUMMARY

On the last page we provide brief English summaries of all papers presented in the current issue of our quarterly journal.

EDITORIAL

The editorial note is prepared by Mr. Matej Firický, member of the SAF's board. He discusses problems of the new legislation concerning corporate income tax and tax rates.

INTERVIEW

In the interview prepared by Miloslava Zelmanová the governor of National Bank of Slovakia (NBS) Mr. Jozef Makúch is answering the questions about his past activities in the central bank and future steps after finishing his mission in NBS

PROFESSIONAL AND THEORETICAL TOPICS

AWARDS OF THE SLOVAK ASSOCIATION OF CORPORATE GOVERNANCE FOR THE YEAR 2018

Dalimil DRAGANOVSKÝ

SOCIAL THREATS OF HIGH INDEBTEDNESS – HOW TO HELP DEBTORS?

Peter DANIEL

TRANSMISSION MECHANISM OF THE VOLATILITY BETWEEN STOCK MARKETS

Stanislav KOVÁČ

AMENDMENT TO THE ACT ON BANKRUPTCY AND RESTRUCTURING FULFILLED THE EXPECTATION ABOUT INCREASE OF CIVIL BANKRUPTCIES

Jana MARKOVÁ

TCO – METHOD APPROPRIATE ALSO FOR FINANCIAL MANAGERS

Peter ANDRIŠIN

ASSOCIATION PAGES

INFORMATION FROM THE EACT SUMMIT IN BRUSSELS

Andrej RÉVAY

DISCUSSION FORUM SAF

Správna rada SAF v súlade so
Stanovami asociácie
zvoláva

VALNÉ ZHROMAŽDENIE

na štvrtok **25. 04. 2019** od 14.00 hod.
Zasadačka rektora Ekonomickej univerzity v Bratislave,
Nová budova V-2, 3. posch., Dolnozemská cesta 1

Vzhľadom na organizačné zabezpečenie Valného zhromaždenia,
prosíme potvrdiť svoju účasť do kancelárie SAF na e-mail:
kancelaria@asocfin.sk alebo na tel.: 0917 207 204.

najneskôr do 23. apríla 2019

Možnosť parkovania priamo na parkovisku
pred budovou EU BA

ODBORNÁ ČASŤ: Inovácie v oblasti finančných služieb

- Čo rozumieme pod FinTech?
- Čo sú to alternatívne platby, blockchain, crowdfunding, virtuálne aktíva?
 - Aký prínos majú inovatívne finančné technológie pre podnik?
- Aká je podpora štátu v oblasti inovácii finančných služieb?

Tešíme sa na Vašu účasť.

Ing. Miloslava Zelmanová, v. r.
predsedníčka Rady starších

Ing. Andrej Révay, v. r.
prezident SAF

PROGRAM:

Od 13.45 hod. prezentácia
Od 14.00 – 15.00 hod.

„Inovácie v oblasti finančných služieb“ –
Mgr. Martin Peter, riaditeľ odboru
bankovníctva MF SR

1. Otvorenie VZ
2. Voľba zapisovateľa, overovateľov,
a volebnej a návrhovej komisie
3. Správa o činnosti 2018 a zámery 2019
4. Správa Rady starších
5. Správa o hospodárení 2018 a návrh
rozpočtu 2019
6. Stanovisko Revíznej komisie
7. Voľba do orgánov SAF – znovuzvolenie
členov SR a voľba nového člena Petra
Andrišina
8. Zmena názvu asociácie
9. Diskusia
10. Schválenie uznesenia z VZ

Od 15.15 – 16.15 hod. rokovanie VZ

Vydavateľ a adresa redakcie

SLOVENSKÁ ASOCIÁCIA PODNIKOVÝCH FINANČNÍKOV

Drieňová 3, 821 01 Bratislava

Tel.: +421-2-4363 5667

Fax: +421-2-4363 5667

E-mail: kancelaria@asocfin.sk

Internetová stránka: www.asocfin.sk